

ใหม่ตลอดปี มีความสุขตลอดไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ของขวัญปีใหม่ ๒๕๖๖

ใหม่ตลอดปี มีสุขตลอดไป

© สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN 978-616-577-075-0

พิมพ์ครั้งที่ ๑ (ชื่อเดิม: กาลเวลา) – มีนาคม ๒๕๔๕

- กลุ่มชนัณห้า พิมพ์ในวาระที่ คุณเจือจันทร์ อัครพรณ (“มិតใจ”) จากไปครบ ๑ ปี ๒๖ มี.ค. ๒๕๔๕
- ธรรมบรรณาการ จากคุณธรรมา วนากุล

พิมพ์ครั้งที่ ๖ (จัดปรับรูปแบบ, ชื่อใหม่: สุขสดใส ใหม่ทุกเวลา)– มกราคม ๒๕๕๔

พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ (จัดปรับ-เพิ่มเติม, ชื่อใหม่: ใหม่ตลอดปี มีสุขตลอดไป)–ปีใหม่ ๒๕๖๔

พิมพ์ครั้งที่ ๑๔ – ธันวาคม ๒๕๖๕

๑,๐๐๐ เล่ม

- คุณวันชัย จงจิตรนันท์ คุณจุลเทพ ขจรไชยกูล และญาติมิตร
พิมพ์แจกเป็นของขวัญปีใหม่ ๒๕๖๖

[ตัวเลข “พิมพ์ครั้งที่ ๑๔” นี้ เป็นอย่างต่ำ โดยนับตามหลักฐานเท่าที่พบ –
ยังอยู่ระหว่างรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ตัวเลขจริง]

พิมพ์เป็นธรรมทาน โดยไม่มีค่าลิขสิทธิ์

ท่านผู้ประสงค์จัดพิมพ์ โปรดติดต่อขออนุญาตที่
วัดญาณเวศกวัน ต.บางกระทึก อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๒๑๐
<http://www.watnyanaves.net>

พิมพ์ที่:

อนุโมทนา

ในโอกาสขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช ๒๕๖๖ ที่กำลังจะมาถึง
คุณวันชัย จงจิตรนนท์ คุณจุลเทพ ขจรไชยกูล และญาติมิตร
มีศรัทธาในธรรม ได้แจ้งฉันทเจตนาที่จะจัดพิมพ์หนังสือ เรื่อง
ใหม่ตลอดปี มีสุขตลอดไป ของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
(ป. อ. ปยุตฺโต) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแจกมอบเป็นของขวัญปีใหม่แก่
ญาติมิตร

การพิมพ์หนังสือแจกเป็นธรรมทานนั้น นับว่าเป็นการให้อย่าง
สูงสุด ที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่า เป็นทานอันเลิศ ชะนทาน
ทั้งปวง เป็นการแสดงน้ำใจปรารถนาดีอย่างแท้จริงแก่ประชาชน
ด้วยการมอบให้ซึ่งแสงสว่างแห่งปัญญาและทรัพย์อันล้ำค่าคือธรรม
ที่จะเป็นหลักนำประเทศชาติให้พัฒนาไปในวิถีสู่ที่ถูกต้อง และ
เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขที่แท้และยั่งยืนแก่ชีวิตและสังคม

ในศุภมงคลวารขึ้นปีใหม่นี้ ขอคุณพระศรีรัตนตรัยและกุศลจรรยา
ที่ได้บำเพ็ญ จงอภิบาลคุณวันชัย จงจิตรนนท์ คุณจุลเทพ ขจรไชยกูล
และญาติมิตร พร้อมทั้งครอบครัวญาติมิตรวิสาสิกชนทั้งปวง
ขอจงเจริญด้วยจตุรพิธพรชัย งอกงามในธรรม และบันเทิงในสันติสุข
ด้วยพลังแห่งสัมมาทศนะและสัมมาปฏิบัติ ตลอดกาลยาวนานสืบไป

วัดญาณเวศกวัน

๑ ธันวาคม ๒๕๖๕

สารบัญ

อนุโมทนา

๗

ใหม่ตลอดปี มีสุขตลอดไป

๑

๑. เก่า→ใหม่: ก้าวไปหาความสุข ๑
- สังปีเก่า รับปีใหม่
อาศัยกาลเวลา ที่มากับความเปลี่ยนแปลง ๑
- พระกาฬกสิณกินทุกคนไม่วิหรั้า
แต่คนมีปัญญาไวกว่า กินพระกาฬเสียก่อน ๓
- ความเปลี่ยนแปลง คู่กันไปกับกาลเวลา
ชีวิตคน คู่กันมากับการทำกรรม ๕
- เมื่อมีชีวิตอยู่ไป ก็สั่งสมกรรมขึ้นมามากมาย
ต้องรู้จักตัดรู้จักต่อ จึงจะเบาตัว ได้ชีวิตที่ดี ๗
- ถ้ารู้เข้าใจธรรม
ก็ปิดกั้นกรรมเองได้ ๙
- เมื่อสิ่งทั้งหลายเปลี่ยนแปลงไป
คนจะทันสมัยได้ ก็ต้องไม่ประมาท ๑๓
- กาลเวลา ยิ่งผ่านไป เรายิ่งได้ทำสิ่งมีคุณค่ามากมาย
เพิ่มขยายสิริมงคล ตลบให้ถึงความสุขความเจริญ ๑๖
๒. พันเก่า-พันใหม่: สุขสุดใฝ่ทุกเวลา ๑๙
- จะมีใหม่
ก็ต้องมีเก่า ๑๙
- อยากได้ใหม่
ก็ต้องการเรื่อยไป ไม่มีที่สิ้นสุด ๒๑
- ใหม่แท้ อยู่กับใจที่สดใส
ไม่รู้จักเก่า ๒๓
- จิตใจใหม่สดใส
เพราะมีธรรมคำช้อยู่ข้างใจ ๒๕
- ใหม่แท้คือธรรม ที่พันเก่าพันใหม่
เป็นอมตะ ที่ใหม่แท้ตลอดไป ๒๘
- ปีเก่าไป นอก “กู่ตมาม” แก่ตมมา
ปีใหม่มา ให้ฉันทะพาเดินหน้าไปทันที ๓๑
- ฉันทะมาแล้ว
รู้จักสบาย ทั้งได้ปราโมทย์ และเจอรณิรมย์ ๓๕

รับปีใหม่ จะให้สุขสันต์ตลอดปี

ต้องพร้อมใจสามฉันทะ ทำดีทำนุให้รณิรมย์ ๔๐

ใหม่ตลอดปี มีสุขตลอดไป*

- ๑ -

เก่า→ใหม่: ก้าวไปหาความสุข

ส่งปีเก่า รับปีใหม่

อาศัยกาลเวลา ที่มากับความเปลี่ยนแปลง

เรื่องส่งปีเก่าต้อนรับปีใหม่นี้ เคยพูดมาหลายครั้งแล้วว่า ที่จริงเป็นเรื่องสมมติ คือกาลเวลาก็หมุนเวียนเรื่อยๆ ไปตามปกติธรรมดา เราก็มาแบ่งจัดเป็นเดือนๆ มีการกำหนดว่าเดือนนั้นมีเท่านี้วันเท่านี้วัน อะไรทำนองนี้ โดยคำนวณจากจำนวนวันทั้งหมด ๓๖๕ หรือ ๓๖๖ วัน ที่โลกหมุนรอบดวงอาทิตย์

การที่จะแบ่งเป็นเดือนนั้นเดือนนี้ มีเท่านี้วันเท่านี้วันอะไรนี้เป็นเรื่องของสมมติ เราจะตัดตอนเอาตรงไหนเป็นปีใหม่ก็ได้ เพราะฉะนั้น เรื่องของโลกสมมตินี้จึงไม่เหมือนกัน บางแห่งและบางยุคบางสมัยถือวันขึ้นปีใหม่ทีจุดหนึ่ง พอเปลี่ยนไปอีกยุคสมัยหนึ่ง หรือเปลี่ยนถิ่นฐาน ก็มีประเพณีต่างออกไป มีการกำหนดวันส่งปีเก่าวันขึ้นปีใหม่อีกเวลาหนึ่ง

* ธรรมกถา ที่บ้านโยมมัสใจ ในวันทำบุญเดือนห้าปี เมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๓๑

ดังจะเห็นว่า มีการส่งปีเก่า-ขึ้นปีใหม่แบบไทยเดิม หรือแบบ สงกรานต์ ก็มี หรือแบบเคยถือเดือนอ้าย ก็มี ตลอดกระทั่งว่า แบบจีนก็มีตรุษจีน แบบฝรั่งก็มีตรุษฝรั่ง อะไรทำนองนี้ แล้วก็มา ถือเป็นสากล ว่าวันที่ ๑ มกราคม อย่างที่เราจะจัดตามที่ถือกันในปัจจุบัน รวมแล้วก็คือเป็นเรื่องของกาลเวลา

กาลเวลาเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลง นี้แหละที่เป็นเรื่องสำคัญ เป็นเรื่องของธรรมชาติ

สัญธรรมชาติหรือความจริงในเรื่องของวันสิ้นปีเก่าและวันขึ้นปีใหม่นั้น ก็อยู่ที่กาลเวลาซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงนี้เอง การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้เรามีการแบ่งเวลาออกไป การที่เราบอกว่ามีปีใหม่นี้ทำนองนั้น ถ้าว่าโดยสาระสำคัญแล้ว ก็เป็นเรื่องของกาลเวลาที่เราแบ่งเป็น *อดีต ปัจจุบัน และ อนาคต*

ที่ว่าเก่ากับใหม่นั้น เก่าเราบอกได้ว่าเป็นอดีต คือเรื่องที่ผ่านมาไปแล้ว ส่วนที่ว่าใหม่นี้ยังกำๆ กิ่งๆ ในแง่หนึ่งคือกำลังเปลี่ยนจากเก่ามาเป็นใหม่ ใหม่ก็คือเวลานี้ ที่พบอยู่เดี๋ยวนี้ ซึ่งถือว่าเป็นปัจจุบัน แต่ต่อจากปัจจุบันไปยังมีอนาคตอีก

เพราะฉะนั้น ถ้าจะแบ่งกาลเวลาให้ครบถ้วนแล้ว เก่ากับใหม่ยังได้เวลาไม่ครบทีเดียว ถ้าจะให้ครบต้องแบ่งเป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต รวมเป็น ๓ กาล

พระกาฬกลืนกินทุกคนไม่ไว้หน้า แต่คนมีปัญญาไวกว่า กินพระกาฬเสียก่อน

กาลเวลาที่ว่ามี ๓ คือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคตนี้ มีจริงอย่างนั้นหรือ? มองดูให้ชัดหน่อย *อดีต* คือล่วงแล้ว ก็หมดไปแล้ว เวลานี้ไม่มีไม่เป็นอย่างนั้นแล้ว ก็คือไม่มีนั่นเอง *อนาคต* คือยังไม่ถึง เวลานี้ก็ไม่มีไม่เป็นอย่างนั้น ก็คือไม่มีอีกเช่นกัน *ปัจจุบัน* คือที่เกิดขึ้นเป็นอยู่ต่อหน้านี้เท่านั้น มีจริงเป็นจริง

แต่เมื่อถึงปัจจุบันแล้ว ในทันใดมันก็หมดหายกลายเป็นอดีตแล้วอนาคตมาเป็นปัจจุบัน แล้วก็ป็นอดีตหายสิ้นหมดไปๆ

ในสภาวะนี้ คนจึงมองกาลเวลาที่สืบเคลื่อนเดินหน้าเรื่อยไป จากอดีตมาถึงปัจจุบัน แล้วไปสู่อนาคต กาลเวลาก้าวไปถึงไหน ส่วนที่ผ่านมาแล้ว ทั้งตัวมันเอง และทุกสิ่งทุกอย่างที่มันผ่าน ก็หมดหายไปด้วยกัน และไม่กลับคืนมา

ทางพระเจ้าบอกเป็นคติเตือนไว้ว่า

กาโล ฆตติ ภูตานิ สพุพาเนว สหตตนา

กาลเวลาเย่อมกลืนกินสรรพสัตว์

พร้อมไปด้วยกันกับตัวมันเอง

ท่านเตือนว่าอย่างไร ว่าโดยทั่วไป ก็คือบอกให้ไม่ประมาท เรียกว่าให้ทันกันกับเวลา แล้วก็รู้จักใช้เวลา ไม่ให้มันผ่านล่วงหายหมดไปเปล่าๆ

พูดเป็นสำนวนความว่า ไม่ยอมให้พระกาฬกินเราข้างเดียว แต่เราต้องชิงกินพระกาฬเสียเลย

คนไหนกินพระกาฬ รู้จักกินใช้เวลา บริโภคเวลาได้ผล ก็จะช่วยออกมาเป็นความเจริญงอกงามต่างๆ เฉพาะอย่างยิ่งคือปัญญา ตามมาด้วยประโยชน์ทั้งหลาย

ท่านยกพระอรหันต์ขึ้นตั้งไว้เป็นต้นแบบของบุคคลที่บริโภคเวลาได้ผลสำเร็จแท้จริง เรียกพระอรหันต์ว่าเป็น “กาลฆัส” ผู้กินพระกาฬ ซึ่งก็แปลง่ายๆ ว่าผู้กินเวลานั่นเอง คือ พระอรหันต์นั้นกินใช้บริโภคเวลาออกผลมาเป็นประโยชน์เป็นความสำเร็จที่เสร็จสิ้นจบบริบูรณ์แล้ว พระกาฬหรือกาลเวลาจึงกินท่านไม่ทัน พระกาฬก็เลยอด เป็นอันหมดสิ้นโอกาสที่จะกินท่านได้อีกต่อไป

แล้วก็มีความหมายขยายออกไปได้ด้วยว่า พระอรหันต์นั้นท่านมีความสุขที่เป็นอิสระอยู่กับตัวตลอดเวลา ท่านไม่มีเหตุปัจจัยภายในที่จะให้เกิดมีความทุกข์ใดๆ ได้อีกแล้ว พระกาฬที่มาพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงทุกอย่างจนถึงความสิ้นสลาย ก็หมดความหมาย ทำอะไรๆ ให้กระทบกระเทือนท่านไม่ได้

สำหรับนักปฏิบัติกร นักปฏิบัติธรรม และคนทั่วไป ก็ให้ได้คติอย่างที่ว่าแล้ว คือ ต้องเป็นอยู่อย่างไม่ประมาท อย่าปล่อยตัวเราให้พระกาฬกินเปล่า แต่ต้องรู้จักกินใช้บริโภคเวลา ให้อยู่ออกมาเป็นความดีงาม ความเจริญงอกงาม และการสร้างสรรค์คุณประโยชน์ทั้งหลาย ที่สำคัญเป็นหลักขาดไม่ได้ ก็คือ ความเจริญพัฒนาในการดำเนินชีวิตอยู่ในโลกในสังคมที่เป็นแดนของศีล ความเจริญพัฒนาของจิตใจ และความเจริญพัฒนาของปัญญา

เรื่องของกาลเวลาที่คนทั่วไปจะต้องใส่ใจคำนึง ก็อยู่ที่กาลทั้งสาม คือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต ที่ว่ามาแล้ว โดยมีปัจจุบันเป็นของจริงในแดนของการทำกรรม

ความเปลี่ยนแปลง คู่กันไปกับกาลเวลา

ชีวิตคน คู่กันมากับการทำกรรม

เรื่องของกาลเวลาที่ว่ามี ๓ กาล คือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต นี้แหละ เป็นเรื่องที่สำคัญมากเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์

ชีวิตมนุษย์นั้นเป็นเรื่องของการสืบต่อ คือสืบต่อจากอดีตมาปัจจุบัน แล้วจะสืบทอดไปข้างหน้า เรียกว่า อดีต ปัจจุบัน อนาคต และทั้งสามนั้นไม่ใช่ตัดตอนขาดจากกัน ไม่ใช่ว่าเมื่อเราพูดแบ่งเป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต แล้ว แต่ละอย่างจะเป็นเรื่องของแต่ละตอน ไม่ใช่อย่างนั้น

ความจริง อดีต ปัจจุบัน และอนาคตนั้น สืบต่อกัน เป็นของต่อเนื่อง เหมือนอย่างชีวิตของเรา ก็สืบทอดมาตั้งแต่เด็กจนกระทั่งปัจจุบันนี้ แล้วยังจะสืบทอดต่อไปอีกเท่าไรจนถึงอายุขัยซึ่งก็ไม่แน่นอนว่าจะสิ้นสุดลงเมื่อใด แต่ทั้งหมดนั้นก็เป็นเรื่องของการสืบต่อทั้งสิ้น

ที่นี้ การสืบต่อที่สำคัญในชีวิตของเราอย่างหนึ่งก็คือ เรื่องของ “กรรม” กรรมนั้นเป็นการสืบต่อที่สำคัญ เรียกกันว่าการสั่งสม *ชีวิตของเรานั้นมีการสั่งสมกรรม*

พระพุทธศาสนาสอนไว้ว่า มนุษย์ *“แต่ละคนมีกรรมเป็นของๆ ตน แต่ละคนเป็นทายาทของกรรม”*

ที่ว่าทายาทของกรรมเพราะอะไร ก็เพราะว่าเราได้สร้างกรรมไว้ เมื่อเราสร้างกรรมไว้อย่างไร เราก็เป็นทายาทของกรรมนั้น และเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

เมื่อกรรมเกิดจากการสะสม มันก็เป็นเรื่องของกาลเวลา ที่เรียกว่า อดีต ปัจจุบัน อนาคต เราสั่งสมกรรมมาในอดีตแล้ว มันก็สืบทอดมาถึงปัจจุบันนี้ ตัวเราในปัจจุบันนี้ก็เป็ผลของการสั่งสมของกรรมทั้งหมดในอดีต

ดูง่าย ๆ แค่นี้ชีวิตนี้ เมื่อเยาว์วัย เราประพฤติตัวดี ขยันหมั่นเพียรเล่าเรียนศึกษาตลอดมา ถึงเวลานี้ เราจึงมีสติปัญญา ความสามารถได้ทำอาชีพการงานมีความเป็นอยู่อย่างนี้ และเราก็ได้เห็นบางคนทีเกกมะเหรกเกเร ชอบหนีเรียน เอาแต่เที่ยวเตร่ กินเหล้าเมายา เต็บโตขึ้นมา ตั้งตัวไม่ได้ ต้องหากินในทางทุจริต

แล้วกรรมที่เราทำในปัจจุบันนี้ ก็จะรวมเข้ากับกรรมที่ได้สั่งสมไว้ หรือทุนเดิมที่มีอยู่ทั้งหมดนั้น และเพิ่มทุนเข้าไปอีกสำหรับไปให้ผลต่อไปข้างหน้า

เพราะฉะนั้น การมีชีวิตในปัจจุบันแต่ละเวลา ก็คือการเพิ่มทุนสะสมเพิ่มเข้าไปในกองเสบียงทุน ที่เราทำไว้ทั้งหมดนั้น ให้มีผลยิ่งขึ้นไป

ด้วยเหตุนี้ พระจึงสอนให้เราไม่ประมาท เพราะว่า *เมื่อรู้ว่าชีวิตของเราเป็นการสั่งสมกรรม* เราก็ควรสั่งสมกรรมดี ดังมีพุทธพจน์สอนไว้ว่า *อย่าดูถูกกรรมไม่ว่าดีหรือชั่ว แม้แต่เล็กน้อย* ดังที่ว่า

มามณฺเณถ ปาปสฺส น มตฺตํ อากมิสฺสตี

แปลว่า “อย่าดูหมิ่นกรรมชั่วหรือบาปว่าเล็กน้อย คงจะไม่มาถึงตัว” เปรียบเหมือนน้ำหยดทีละน้อยๆ ก็ทำให้ตุ่มน้ำที่ใหญ่โตเต็มไปด้วยน้ำได้ ฉันทิด คนเราก็เช่นเดียวกัน เมื่อสั่งสมกรรมที่เป็นบาปทีละน้อยๆ ชีวิตก็เต็มไปด้วยบาป ฉันทัน

ในทางตรงข้าม บุญคือกรรมดีก็เช่นเดียวกัน อย่าดูหมิ่นว่า เล็กน้อย เมื่อเราดำเนินชีวิตอยู่กับการทำความดี ก็มีชีวิตที่เต็มเปี่ยมไปด้วยบุญ ฉะนั้น

นี่เป็นคติเตือนใจ ให้เราพยายามใช้เวลาในการทำแต่กรรมดีงาม ให้เป็นประโยชน์ ซึ่งเป็นเรื่องการสืบต่อของชีวิต ที่เป็นการสืบต่อของกรรมนั่นเอง

เมื่อมีชีวิตอยู่ไป ก็สะสมกรรมขึ้นมามากมาย ต้องรู้จักตัดรู้จักต่อ จึงจะเบาตัว ได้ชีวิตที่ดี

สำหรับมนุษย์นี้ กรรมกับชีวิตไม่สามารถแยกจากกันได้ เมื่อมีชีวิต ก็มีกรรม ตามที่ทำ ที่พูด ที่คิด เพราะทำกรรมนั้นแหละ จึงทำให้ชีวิตสืบต่อไป เพราะฉะนั้น กรรมก็หนุนนำชีวิต และเมื่อมีชีวิต ก็ทำกรรมกันต่อไป ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า เราจะใช้ชีวิตนั้นทำกรรมอะไร

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เราทำกรรมดี คือ คิดดี พูดดี และทำดี ตรงนี้แหละเป็นแง่ของการที่จะสืบต่อ คนเราจึงต้องใช้การสืบต่อให้เป็นประโยชน์ หมายความว่า ชีวิตที่เป็นการสั่งสมก็ดี สืบต่อก็ดี เราควรจะทำให้เป็นการสืบต่อและเป็นการสั่งสมที่เป็นบุญเป็นกุศล ถ้าสืบต่อดี มีแต่การทำ การพูด การคิดที่ดีๆ เรื่อยไป ก็จะเป็นชีวิตที่ดี ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยบุญด้วยกุศล

แต่ในเวลาเดียวกัน พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนให้เรารู้จักตัดด้วย ไม่ใช่ให้ต่ออย่างเดียว โดยเฉพาะในทางจิตใจ ถ้าเราไม่รู้จักรัด มันก็ทำให้เกิดความทุกข์ และกรรมที่ไม่ดีก็ยิ่งต่อยิ่งเต็ม

อย่างบางคนทำกรรมไว้ แม้จะทำบาปไว้เพียงนิดหน่อย ก็มาเป็นกังวลกับบาปหรือกรรมไม่ดีที่เคยทำไว้ แล้วจิตใจก็ไม่มีความสุข ด้านนี้พระพุทธรเจ้าทรงสอนว่าต้องรู้จักตัด

ที่จริงนั้น เมื่อรู้ว่ากรรมที่ตัวทำนั้นไม่ดี สำนึกได้ ละเลิกได้ ใจไม่เอาด้วยแล้ว การละเลิกได้นั้น ก็เป็นการทำความดี เป็นกรรมดีขั้นหนึ่งแล้ว

เมื่อกันี้ต้องรู้จักต่อ ต่อให้ดีก็คือสิ่งสมแต่ส่วนที่ดี ที่นี้ ส่วนที่เป็นโทษก็รู้จักตัด รู้จักตัดอย่างไร

ตัดอย่างทีหนึ่ง คือตัดในความคิดของเราเนี่ยแหละ ดังที่ตรัสสอนไว้ว่า “ไม่ควรจะมัววนละห้อยความหลังหรือสิ่งที่ล่วงแล้ว และก็ไม่ควรฝันเพื่อถึงอนาคต สิ่งที่เป็นอดีต ก็ล่วงไปแล้ว สิ่งที่เป็นอนาคต ก็ยังไม่มาถึง ควรอยู่กับเรื่องปัจจุบันที่มีอยู่เป็นจริง”

ถ้าเราพิจารณา รู้ชัดว่ากรรมนี้ดี เป็นปัจจุบันอยู่ต่อหน้า แล้วพยายามชวนชวายทำปัจจุบันนั้นให้ดี ก็จะมีชีวิตที่เป็นอยู่ได้ดี

ทีนี้ ถ้าเรื่องที่จะทำนั้นเกี่ยวข้องกับอดีตอนาคต ก็ใช้สติเรียกปัญญามารู้มาสะสางแก้ไข เรียกว่าส่งเรื่องให้ปัญญาเอาไปจัดการ เข้าหลักความไม่ประมาท ไม่มีมัวอยู่กับจิตใจที่มีแต่ความรู้สึก ซึ่งหวนไหวไหลไปตามอารมณ์ที่มากกระทบ พาให้ติดต้นข้องขัดบ้าง ละห้อยโหยหาบ้าง หรือไม่ก็เคืองคว้างเลื่อนลอย

ตัดอย่างทีสอง เป็นไปตามหลักความจริงที่ว่า คนเราเนี่ยเปลี่ยนแปลงได้ เพราะเป็นอนิจจัง และเป็นไปตามเหตุปัจจัย หมายความว่า จะเปลี่ยนไปอย่างไร ก็เป็นไปตามเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้น กรรมที่ทำมาแล้ว ถ้าแม้ว่าได้ทำกุศลมา ก็สามารถละเลิก แล้วหันมาทำกุศล มีพุทธรพจน์ตรัสให้กำลังใจว่า

โย จ ปุพฺเพ ปมชฺชิตฺวา ปจฺจนา โส นปฺมชฺชติ
โสมี โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมมา

แปลว่า “บุคคลใดเคยประมาทแล้วในกาลก่อน มาภายหลัง
เลิกละ หันมาเปลี่ยนเป็นไม่ประมาท บุคคลนั้นย่อมยังโลกนี้ให้
สว่างไสว เหมือนดวงจันทร์ที่พ้นไปได้จากเมฆหมอก”

นี่ก็หมายความว่า ถ้าเราเคยทำอกุศลกรรมหรือบาปอะไรไว้
และถ้าเรารู้แล้วว่าสิ่งนั้นเป็นโทษ ไม่ดีไม่งาม เราก็เลิกละเสีย
แล้วหันมาทำสิ่งที่ดีงามด้วยความไม่ประมาท ก็จะกลับเกิดเป็น
บุญเป็นกุศล และจะทำให้ชีวิตนี้สว่างไสวขึ้นมา ตั้งแต่จิตใจของ
ตนเองก็จะปลอดโปร่ง เบิกบาน แจ่มใสได้ เรียกว่า พ้นจากเมฆ
หมอก เหมือนดวงจันทร์ที่ว่า เมื่อพ้นจากเมฆหมอกออกมา ก็
ส่องแสงสว่างให้โลกนี้แจ่มจ้า งดงามสดใสได้ ฉะนั้น

ถ้ารู้เข้าใจธรรม ก็ปิดกั้นกรรมเองได้

ยังมีคาถาอีกคาถาหนึ่ง ที่ตรัสให้กำลังใจไว้ สำนึกความใน
คาถาก่อนให้ชัดยิ่งขึ้นว่า

ยสฺส ปาปํ กตํ กมฺมํ กุสฺเลน ปิถียติ
โสมี โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมมา

แปลว่า “บุคคลใดทำบาป คือทำกรรมชั่วไว้แล้ว ภายหลังปิด
กั้นกรรมชื่อนั้นเสียด้วยกุศล บุคคลนั้นย่อมยังโลกนี้ให้สว่างไสว
เหมือนดวงจันทร์ที่พ้นไปได้จากเมฆหมอก”

คาถานี้ก็เช่นเดียวกัน ที่ว่าแต่ก่อนประมาทนั่นคืออะไร ก็คือไม่ทันคิด ไม่ทันได้พิจารณา ยังไม่มีความรู้ ไม่มีความเข้าใจ ก็อาจจะทำสิ่งที่ เป็นบาป เป็นอกุศลไว้ ต่อมาไม่ประมาท คือเกิดมีสติ และมีปัญญาพิจารณา รู้เข้าใจแล้ว ก็เลิกละอกุศล เปลี่ยนมาทำกุศลแทน ก็อกุศลนั้นมาปิดบาปจบไปเสีย

ที่ว่าปิดนั้น ไม่ใช่ปิดบัง แต่ว่าปิดรายการทีเดียว ปิดบังนั้นเป็นคนละเรื่องกัน การที่จะปิดบังบาปนั้น ปิดบังในใจเราไม่ได้ แต่ต้องเอากุศลมาปิด หมายความว่า จบรายการของอกุศลหรือบาปนั้น โดยเอากุศลเข้ามาแทน ก็ทำให้เกิดความดีงามขึ้นมา เมื่ออกุศลเกิดขึ้นแล้ว ก็ปิดอกุศลหรือปิดบาปเสีย ให้จบสิ้นรายการไป

เพราะฉะนั้น แม้ว่าคนเรานี้ เมื่อมีชีวิตอยู่ อาจจะทำความดีบ้างชั่วบ้างได้ แต่กรรมที่ทำได้ชั่วนั้น ถ้าเรารู้เข้าใจแล้ว และรู้จักปฏิบัติให้ถูกต้อง โดยมีโยนิโสมนสิการ คือพิจารณาทำในใจโดยแยบคาย แล้วทำกุศลขึ้นมาแทน ก็สามารถปิดกั้นอกุศลนั้นให้จบรายการไปได้

บาปที่ทำได้ ที่ท่านว่าไม่หายไปไหนนั้น เมื่อทำบุญไปๆ บาปมีกำลังน้อย ก็ถูกยับยั้ง ถูกครอบงำ หรือถูกท่วมทับ หมดยุติ เพราะบุญมีกำลังเหนือกว่า บาปก็ถูกปิดถูกกั้นไหลออกมาไม่ได้

เปรียบเหมือนกับว่า เราเอาน้ำสีแดงหรือสีเขียวหรือสีสกปรก อย่างใดอย่างหนึ่ง อาจจะเป็นสีดำก็ได้ มาใส่ไว้ในภาชนะ เมื่อเราใส่แต่น้ำสีดำสกปรกลงไป เราก็เห็นชัดว่าน้ำนั้นสกปรก เช่นว่า น้ำสีดำลิตรหนึ่ง ใสลงไป ก็เห็นชัดเลยว่าเป็นน้ำสกปรก เป็นน้ำสีดำ เหมือนกับกรรมชั่วที่ทำได้

ทีนี้ต่อมา เราได้สติ และรู้เข้าใจแล้ว ก็ไม่ประมาท เราก็ไม่ทำกรรมชั่วนั้นเพิ่มอีก น้ำสีด้าสกปรกที่มี ๑ ลิตร ก็อยู่แค่ ๑ ลิตรนั้น

ทีนี้ ต่อจากนั้น เราทำแต่กรรมดี เราทำกรรมดีมากขึ้นๆ เหมือนกับใส่น้ำใส่ลงไปๆ ใส่เรื่อย เต็มอยู่เรื่อย จนกระทั่งว่าน้ำใส่นั้นมีปริมาณมากมายตั้งหลายถัง แล้วในที่สุดก็จะปรากฏชัดเจนว่า น้ำที่เป็นสีแดง หรือสีด้าลิตรเดียวนั้นนะ มองไม่เห็นเลย

ในน้ำที่มีปริมาณมากมาย ซึ่งมีจำนวนตั้งพันลิตร หมื่นลิตร น้ำสีด้าที่มีเพียงลิตรเดียวนั้น มองไม่เห็นเลย เจือจางไปหมด ทั้งๆ ที่ความจริงน้ำสีแดงสีด้านั้นก็ยังมีอยู่ แต่มองไม่เห็น ไม่มี ความหมาย น้ำทั้งหมดนั้นก็กลายเป็นใสไปหมด

เรื่องนี้ก็เหมือนกัน เมื่อทำกรรมที่เป็นกุศล ทำบุญมากขึ้นๆ บาปที่มีเล็กน้อยนั้น มีก็เหมือนไม่มี เลยหมดความหมายไปเอง

อุปมาอีกอย่างหนึ่งว่า ในกรณีที่ว่าสามารถทำกุศลที่เป็นโลกุตระขึ้นมา โลกุตระกุศลนั้นจะตัดกรรมชั่วให้หมดไปได้เลย เหมือนกับว่ามีน้ำสีใส่ลงไปใ้ในภาชนะ คราวนี้เราไม่ได้เติมน้ำใส แต่เราเอาสารเคมีชนิดหนึ่งใส่ลงไป พอใส่สารเคมีนั้นลงไป น้ำสีนั้นก็กลายเป็นน้ำใสไปเลย การใสโลกุตระกุศลลงไปเหมือนกับเป็นสารเคมี เปลี่ยนให้สีน้ำที่แดงนั้น กลายเป็นน้ำใสไปได้

เพราะฉะนั้น กุศลนี้แหละเป็นตัวปิดกัน เป็นตัวตัดผลที่เป็นวิบากอันชั่วของกรรมที่เป็นบาปไปเสียได้ ฉะนั้น

เพราะฉะนั้นจึงได้บอกว่า พระพุทธเจ้านอกจากทรงให้รู้จัก ต่อแล้ว ก็ทรงให้รู้จักตัดด้วย

ส่วนในแง่ต่อ ก็คือให้รู้ว่า อดีต ปัจจุบัน และอนาคตนั้น เป็นกระบวนการอันเดียวกัน ที่ไหลเนื่องสืบต่อกันไป เพราะฉะนั้น เราจึงใช้ปัจจุบันนี้ในการใส่สิ่งใหม่ที่ดีเติมเข้าไป หรือเพิ่มทุน หรือว่า ทำกรรมใหม่เพิ่มเข้าไปในกระบวนการแห่งกรรมของเรา เราทำแต่กรรมดี เพื่อให้กระบวนการสืบต่อชีวิตของเรานั้นเป็นกระบวนการที่ดี อันนี้เป็นการรู้จักต่อ

แต่ในเวลาเดียวกัน ก็ให้รู้จักตัด คือปฏิบัติตามพุทธภาษิตที่ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

อดีตดี นานวาคเมขย นปปฏิกิจเข อนาคต

แปลว่า “ไม่ควรหวนละห้อยความหลังที่ล่วงแล้ว ไม่ควรเพื่อหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึง สิ่งใดเป็นปัจจุบันอยู่เฉพาะหน้า มองพิจารณา ให้เห็นชัดแล้ว พึงชวนชวยทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด”

อย่างนี้เป็นการตัดเรื่องเก่าด้วยความคิดที่ถูกต้องประการหนึ่ง แล้วก็ตัดเสียด้วยการที่ทำกุศลปิดกั้นดังที่พุทธพจน์ได้กล่าวมานั้นอีกประการหนึ่ง ก็จะทำให้อดีตที่ผ่านไปนั้น กลายเป็นอดีตที่ไม่สามารถแสดงผลในทางที่เป็นอกุศลวิบาก อันนี้ก็ป็นวิธีการที่ พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ตามความเป็นจริงของธรรมชาติ

เมื่อสิ่งทั้งหลายเปลี่ยนแปลงไป คนจะทันมันได้ ก็ต้องไม่ประมาท

กาลเวลานี้ ทำให้เราคิดถึงเรื่องใหม่และเก่า เพราะเป็นโอกาสเกี่ยวกับปีใหม่และปีเก่า

ที่นี้ ปีเก่าก็เป็นเวลาที่กำลังจะผ่านพ้นไป ปีใหม่ก็เป็นเวลาที่เป็นปัจจุบัน และก็เป็นอนาคตที่จะมีต่อไปด้วย จึงสมควรนำคติเกี่ยวกับเรื่องกาลเวลา ที่เป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคตนี้มากล่าวไว้ เพื่อว่าเราจะได้ใช้ธรรมะให้เป็นประโยชน์ในเรื่องเกี่ยวกับกาลเวลา ให้กาลเวลาเก่าที่ผ่านไปมีผลดีแก่เราให้มากที่สุด

ถ้าเป็นกาลเวลาที่เป็นบุญเป็นกุศล ก็ให้เป็นส่วนที่อยู่ในทุนของเราที่จะเอาไปใช้ และเราก็จะเพิ่มทุนส่วนนี้นั้นต่อไป เป็นส่วนของการต่อให้ดี สืบต่อไปเป็นบุญ ให้เป็นประโยชน์ ให้เป็นกุศล

ถ้าเป็นเวลาเก่าที่เป็นโทษ เป็นบาป เป็นอกุศล ก็ใช้วิธีตัดด้วยวิธีที่กล่าวมาแล้ว คือ ตัดโดยใช้วิธีมนสิการอย่างถูกต้อง แล้วก็ใช้วิธีปิดกั้นด้วยกุศล ให้กลายเป็นส่วนของการสืบต่อไปในอนาคตที่ดีงามสืบไป

ที่แสดงมานี้ ก็เป็นคติเกี่ยวกับการขึ้นปีใหม่ ซึ่งรวมแล้วก็เป็นเรื่องของกาลเวลา ที่ว่าเป็นเรื่องของอดีต ปัจจุบัน อนาคต แล้วก็เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลง

พระพุทธศาสนาสอนหลักสำคัญ คือเรื่องของการเปลี่ยนแปลงนี้ และความเปลี่ยนแปลงนั้นก็เป็นไปตามหลักอนิจจัง ที่ว่าสิ่งทั้งหลายไม่คงที่ ไม่เที่ยงแท้ มีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

แต่ต้องอย่าและจำให้ชัดว่า *การเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย*

ที่นี้เมื่อเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย ถ้าเหตุปัจจัยดี ก็ทำให้เกิดผลดี ถ้าเหตุปัจจัยไม่ดี ก็ทำให้เกิดผลไม่ดี เมื่อเราต้องการผลที่ดี ก็สร้างเหตุปัจจัยที่ดี

เพราะฉะนั้น กาลเวลาก็เตือนให้เราระลึกถึงความเปลี่ยนแปลงว่า *ความเปลี่ยนแปลงนั้น จะทำให้ดีได้ เราต้องมีความไม่ประมาท*

ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนอยู่เสมอ ทรงย้ำเตือนทุกคนให้ไม่ประมาท แม้กระทั่งในวาระสุดท้าย เมื่อจะปรินิพพาน ก็ยังตรัสปัจฉิมวาจา เป็นพุทธพจน์ครั้งสุดท้าย ทรงย้ำเตือนว่า

วชฺชมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ

แปลว่า *“สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมสลายสิ้นไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม”*

แปลขยายความออกไปว่า จงทำประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท

อันนี้เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงเตือน การที่พระพุทธเจ้าทรงเตือนเราในเรื่องความไม่ประมาทนั้น เพราะ

๑. กาลเวลามีจำกัด คนเราจะมีโอกาสทำการต่างๆ ต้องขึ้นต่อจังหวะของมันด้วย เพราะเวลาสำหรับทำสิ่งนั้นๆ มีจำกัด ถ้าเราไม่เร่งทำในเมื่อโอกาสหรือเวลามาถึง โอกาสนั้นผ่านไป เราไม่ได้ทำ เราก็เสียโอกาส ก็เป็นอันว่าเหลวลุ่มไป ไม่สำเร็จ เพราะฉะนั้นเมื่อโอกาสมาถึงแล้ว จะต้องมีความไม่ประมาท เร่งทำให้สำเร็จให้ได้

ข้อสำคัญก็คือ โอกาสนี้มันมาอำนวยความสะดวกให้ทั้งความประมาท และความไม่ประมาท โอกาสบางอย่าง เมื่อมา มันจะชวนให้เรา เกิดความประมาท ให้เกิดความหลงมัวเมาและพลาดพลั้งไป ถ้า โอกาสเช่นนั้นมา เราต้องระวังไม่ถลำตัวไปใช้โอกาสนั้นในทาง ประมาท ที่จะทำให้เกิดโทษแก่ตนเองหรือแก่ใครๆ แต่เราจะต้อง ใช้โอกาสนั้น ในการเร่งทำสิ่งที่ตั้งเป้าหมายเป็นประโยชน์

เพราะฉะนั้น เรื่องของโอกาส เรื่องของกาลเวลาที่จำกัด และ จังหวะของสิ่งทั้งหลายนี้ จึงเป็นข้อเตือนอย่างหนึ่งที่ทำให้เราต้อง ไม่ประมาท

๒. ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน การเปลี่ยนแปลงนั้นบอกให้รู้ ด้วยว่า ทุกสิ่งทุกอย่างนี้ไม่แน่นอน แม้แต่ชีวิตของเราก็ไม่เที่ยงแท้แน่นอน เพราะเหตุที่มันไม่เที่ยงแท้แน่นอน ก็ทำให้เราจะต้องไม่ ประมาท

ถ้าเราไปมัวเมาเพลินอยู่ว่า ชีวิตของเราจะอยู่ได้อีกนาน หรือ เดียวนี้ร่างกายของเราแข็งแรงดี เรื่องนี้ยังไม่ต้องรีบหรอก เอาไว้ทำ เมื่อโน้นเมื่อนี้ก็ได้ออย่างนี้เรียกว่าประมาท คือเราไม่รู้ว่าความ เปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นเมื่อไร แก่ร่างกายของเราก็ตาม แก่ชีวิตของเราก็ตาม แก่สภาพแวดล้อมรอบตัวเราก็ตาม เพราะฉะนั้น เมื่อทำ อะไรให้ดีได้ ก็ควรจะรีบทำเสียทีเดียว

พระพุทธเจ้าทรงสอนเราให้ไม่ประมาททั้งในแง่ที่ว่า กาลเวลา โอกาส และจังหวะนี้มีจำกัด อย่างหนึ่ง และความ เปลี่ยนแปลงนั้นบ่งชี้ความไม่แน่นอนว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น อย่างหนึ่ง

ทั้ง ๒ อย่างนี้เป็นเรื่องเตือนใจให้ไม่ประมาททุกเมื่อ

กาลเวลายิ่งผ่านไป เรายิ่งได้ทำสิ่งมีคุณค่ามากมาย เพิ่มขยายอิริมงคล ตลอดถึงความสุขความเจริญ

ปีเก่า-ปีใหม่ เป็นเรื่องของ การเปลี่ยนแปลง และเป็นเรื่องของกาลเวลาที่ผ่านไป จึงเป็นโอกาสอันสมควร ที่เราจะนำหลักความไม่ประมาทมาใช้ ถ้านำหลักความไม่ประมาทมาใช้แล้ว ชีวิตก็จะเจริญงอกงามยิ่งขึ้น

พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสสอนไว้ อย่างที่ได้ยกมาข้างแล้ว พระองค์ตรัสเตือนอยู่เสมอว่า อย่าปล่อยวันเวลาให้ล่วงไปเปล่า พุดตามคำบาลีว่า

อโมฆิ ทิวลลํ กยิรา
พึงทำวันแต่ละวัน ไม่ให้ว่างเปล่า

อุปเปเน พหุเกเน วา
ให้ได้อะไรบ้าง ไม่น้อยก็มาก

หมายความว่า ต้องทำอะไรให้ได้สักอย่าง ไม่ได้ทางกาย ก็ได้ทางวาจา ไม่ได้ทางวาจา ก็ได้ทางใจ เริ่มตั้งแต่ภายนอก อาจจะได้เงินได้งาน ได้การอาชีพ ได้การบำเพ็ญประโยชน์ ได้งานอ่านเขียนหนังสือ ฯลฯ งานแต่ละอย่างนี้ควรพยายามทำให้ครบถ้วน ยิ่งได้มาก ก็ยิ่งดี ถ้าไม่ได้มาก ก็ต้องให้ได้บ้างวันละเล็กจะน้อย

ไม่ใช่แค่ข้างนอก ข้างในก็ต้องให้ได้ด้วย ตั้งแต่เกิดมีสติ ให้ได้ปัญญา ให้มีความสุขสดชื่นผ่องใส ให้มีการพัฒนาจิตใจ ให้เกิดมีเมตตากรุณา เจริญสมาธิ เจริญกุศลธรรมต่างๆ แต่ละวันๆ ต้องให้ได้บ้าง ไม่มากก็น้อย แล้ววันเวลานั้นก็จะมีค่า และชีวิตก็จะเจริญงอกงามเป็นชีวิตที่มีค่าไปด้วย

ว่าให้เป็นที่ติดตัวประจำใจกันไปเลย

เวลาแต่ละวัน อย่าให้ผ่านไปเปล่า
ไม่มากก็น้อย ต้องให้ได้อะไรบ้าง

ตอนนี้จะถึงปีใหม่แล้ว อาตมาก็เลยนำธรรมกถานี้มากล่าว เป็นเรื่องของอนิจจัง ความเปลี่ยนแปลง ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน และเรื่องของความไม่ประมาท

ทั้งหมดนี้ก็เป็นเรื่องเดียวกัน ซึ่งนำมาเป็นคติ ในการที่จะพัฒนาชีวิตให้เกิดความสุขความเจริญยิ่งขึ้นไป

ในโอกาสแห่งวันสำคัญที่จะมาถึงในเวลาอันใกล้นี้ ขอให้เราทั้งหลายมองในแง่ดี มองในแง่ว่าเป็นกาลเวลาที่เป็นสิริมงคล และการที่จะเป็นสิริมงคลนั้น ก็ด้วยการที่เราทำกรรมดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ

เริ่มด้วยปัญญาที่เข้าใจธรรมของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นคติว่า **ให้รู้จักทั้งตัดและต่อ** คือ ตัดสิ่งที่เป็นโทษ ต่อในทางที่เป็นคุณ ทำจิตใจให้ดี แล้วออกมาทางวจีกรรม การพูด การกล่าว การแนะนำ ตักเตือนกันในทางที่ดีงาม และออกมาทางกายกรรม คือ การกระทำทางกายที่ช่วยเหลือเพื่อแก้กันระหว่างเพื่อนมนุษย์ มีความสัมพันธ์ต่อกันในทางที่ดีงาม กระทำกรรมทั้งหลายที่เกื้อกูลเป็นประโยชน์ ก็จะเป็นมงคล แล้วกาลเวลาที่เป็นมงคลนั้น ก็จะนำมาซึ่งความสุขความเจริญ

ในโอกาสที่เป็นมงคลอย่างนี้ อาตมภาพก็ขออวยพรให้คุณ
พระรัตนตรัย อวยชัยให้พร

รัตนตยานุภาเวณ รัตนตยเตชสา ด้วยอานุภาพคุณ
พระพุทธเจ้า คุณพระธรรม และคุณพระสงฆ์ อันเป็นที่พึ่ง ที่
เคารพสักการะของเราชาวพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย พร้อมทั้งบุญ
กุศลที่ญาติโยมทุกท่านได้ร่วมกันบำเพ็ญแล้ว จงเป็นปัจจัยอันมี
กำลังอภิบาลรักษาให้ทุกท่านเจริญด้วยจตุรพิธพรชัย

ในกาลเวลาแห่งปีใหม่ ที่เราพากันทำ ช่วยกันทำให้เป็นสิริ
มงคลนี้ ทุกท่านจงประสบสุขเป็นผลยิ่งขึ้นไป พร้อมทั้งจงมีความ
ร่วมเย็นงอกงามในพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ตลอดปีใหม่ และตลอดกาลสืบไปเป็นนิรันดร์ เทอญฯ

พ้นเก่า-พ้นใหม่: สุขสดใสทุกเวลา*

จะมีใหม่ ก็ต้องมีเก่า

วันนี้เป็นรายการมาพบปะสนทนาธรรมกันอีกครั้งหนึ่ง เดือนนี้ เป็นเดือนที่มีวันสำคัญวันหนึ่ง คือเป็นเดือนแห่งการขึ้นปีใหม่

ความจริง แทบทุกเดือนในปีหนึ่งนี้ มีวันสำคัญเกือบครบ อย่างเดือนนี้มีวันขึ้นปีใหม่ เพราะเป็นเดือนมกราคม ต่อไปเดือนหน้ากุมภภาพันธุ์ ก็จะมีวันมาฆบูชา แต่ไม่แน่นอนเสมอไป ถ้ามีเดือนแปด ๒ หน ก็มักเลื่อนไปเป็นเดือนมีนาคม

ต่อไปก็จะมีวันสำคัญ เช่น วันสงกรานต์ในเดือนเมษายน วันวิสาขบูชาในเดือนพฤษภาคมหรือมิถุนายน วันเข้าพรรษาในเดือนกรกฎาคม อย่างนี้เป็นต้น หมายความว่า ตลอดปีนี้ มีวันสำคัญอยู่เรื่อยๆ เพราะฉะนั้น เราก็มีโอกาสที่จะพูดถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่มีแง่คิดเกี่ยวกับวันสำคัญนั้นๆ

* ธรรมกถา ที่บ้านโยมมิลโจ ในรายการพบปะสนทนาธรรมประจำทุกเดือน ของ “คณะพันธ์ ๕” (คือ กลุ่มพันธ์ห้า) ในเดือนต้นปี คือมกราคม พ.ศ. ๒๕๓๑ (ก่อนเรื่องแรก ๑๑ เดือน)

สำหรับเดือนนี้ ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า เป็นเดือนแห่งการขึ้นปีใหม่ เป็นเดือนที่มีวันขึ้นปีใหม่ มองในแง่หนึ่ง เหมือนกับว่าเป็นวันที่สำคัญมาก ไม่ใช่เป็นวันสำคัญเฉพาะเดือน แต่เป็นวันเริ่มต้นของทั้งปีเลยทีเดียว

เรื่องของปีใหม่นี้ ถ้าพูดในแง่ของชาวพุทธ ที่ว่าไปตามความจริง ก็เรียกได้ว่า เป็นเรื่องของสมมติ ที่ชาวโลกมาตกลงกำหนดกันขึ้น วันเวลาก็หมุนเวียนของมันเรื่อยไป แล้วแต่เราจะตกลงกำหนดให้เมื่อไรเป็นวันอะไรขึ้นมา

วันขึ้นปีใหม่นี้ สมัยก่อน ถอยหลังไปเมื่อหลายสิบปีมาแล้ว เคยกำหนดเดือนเมษายน วันที่ ๑ เป็นวันขึ้นปีใหม่

ต่อมา เรียกกันว่าสากลนิยม ประเทศอื่นๆ จำนวนมาก โดยเฉพาะประเทศตะวันตก ถือเอาวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ เราก็เปลี่ยนมาถือตามสอดคล้องกับเขาไปด้วย เลยกำหนดเอาวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ ว่าตามกันมานานแล้ว

สำหรับชาวพุทธ ก็ให้รู้เท่าทันว่า นี่เป็นเรื่องสมมติ สมมติในกรณีนี้ เป็นเรื่องของใหม่-ของเก่า

ที่จริง วันก็ใหม่ทุกวัน พอถึงพຸ່งนี้ก็เป็นวันใหม่ วันต่อไปก็เป็นวันใหม่ อย่างนี้เรื่อยไป จนกระทั่งถึงวันที่กำหนดสิ้นสุดปี เมื่อไรครบปี พอเลยจากนั้นไป ก็ขึ้นปีใหม่

เรื่องใหม่ก็ต่อกันกับเรื่องเก่า ต้องมีเก่า จึงมีใหม่ได้ เป็นของคู่กันมาตลอด ความใหม่กับความเก่านี้ มักจะมีความหมายสำหรับมนุษย์เรา คนโดยทั่วไปชอบใหม่ ไม่ค่อยชอบเก่า

ที่เป็นอย่างนั้น เพราะคำว่า “เก่า” มักจะมีความหมายเป็น เรื่องทรุดโทรม เหี่ยวแห้ง เป็นของที่จะพังทลายแตกสลายไป แต่ถ้า “ใหม่” ก็มีความรู้สึกเหมือนว่า อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ เป็นของ ที่สดใส ทำให้จิตใจสบาย ชื่นใจ พอใจ

เพราะฉะนั้น คนทั้งหลายจึงชอบของใหม่ เราก็พยายามที่จะ ทำให้ได้พบได้เห็นสิ่งทั้งหลายที่ใหม่ๆ อยู่เรื่อย

อยากได้ใหม่ ก็ต้องการเรื่อยไป ไม่มีที่สิ้นสุด

แต่การที่จะได้พบได้เห็นสิ่งใหม่นี้ บางทีก็เกี่ยวกับเรื่อง ความต้องการ ซึ่งทำให้เรามีความอยากได้สิ่งต่างๆ เพิ่มเข้ามา

การที่ต้องการสิ่งใหม่ๆ เข้ามานี้ ถ้าไม่มีสติ ไม่รู้จักใช้ธรรม เอามาควบคุม ก็ จะกลายเป็นความต้องการที่ทางพระเรียกว่า “ตัณหา”

ตัณหาเป็นความปรารถนา ซึ่งมีลักษณะอย่างหนึ่งคือ แสวงหาความยินดีพอใจในสิ่งใหม่ๆ เอามาให้แก่ตัว เพื่อตัว เรื่อยไป พอได้สิ่งนี้แล้ว สิ่งนี้ก็กลายเป็นสิ่งเก่า แล้วก็แสวงหาสิ่ง นั้นๆ ที่ใหม่ๆ อันอื่น อย่างอื่น ต่อไปอีก ไม่รู้จักสิ้น

ถ้าไม่มีหลักในการควบคุมความต้องการ ความต้องการนั้น ก็จะไม่มีที่สิ้นสุด เข้าลักษณะที่พระบอกไว้ว่า

นตฺถิ ตณฺหาสฺมา นทฺถิ

แม่น้ำเสมอด้วยตัณหาไม่มี

ธรรมดา แม่น้ำจะมีน้ำไหลเรื่อยไป น้ำเก่าไปและมีน้ำใหม่มา แม้ว่าตามปกติจะไม่เต็มง่ายๆ แต่ถึงกระนั้นในบางโอกาส แม่น้ำก็ยังเต็มท่วมทันได้ ไม่เหมือนกับแม่น้ำคือความต้องการ หรือ ความปรารถนาของมนุษย์นี้ ที่ไม่รู้จักจบสิ้น พระพุทธเจ้าตรัสว่า

แม้แต่จะเนรมิตภูเขาให้เป็นทองคำทั้งลูก ก็ไม่เต็มความ
ปรารถนาของคนคนเดียว

มีเรื่องเป็นชาติดึกเล่าว่า พระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่ง พระนามว่าพระเจ้ามันธาตุราช ต้องการครอบครองทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ ตอนแรกมีอาณาจักรเล็กๆ ก็ต้องการได้ดินแดนใหม่เพิ่มเข้ามา พระองค์มีอำนาจ และมีความสามารถ ก็รบราฆ่าขยายดินแดนออกไป ได้ดินแดนเพิ่มมาเรื่อย เพิ่มไปเพิ่มมา จนกระทั่งหมดทั้งโลก

ตอนแรกยังคิดอยู่แค่ว่า ให้เราได้ครองโลกทั้งหมดเกิดพอครองโลกได้สมจริง ก็อยากจะใหญ่โตครอบครองยิ่งขึ้นไปอีก

ทรงดำริว่า เอ มีดินแดนที่ไหนเหลืออีก ถ้าได้ครองสวรรคต์ด้วยคงดี พอดีตอนนั้นโอกาสอำนวยให้ขึ้นไปครองสวรรคต์ด้วย ก็เลยไปครองดินแดนสวรรคต์ชั้นจาตุมา

ต่อมาก็คิดที่จะครองสวรรคต์ชั้นสูงต่อไปอีก แล้วก็ได้ขึ้นไปครองสวรรคต์ชั้นดาวดึงส์ ร่วมกับท้าวสักกะ คือพระอินทร์

ที่แรกแบ่งครองคนละครึ่ง อยู่ต่อๆ มา ก็คิดอีกว่า เอ.. ทำอย่างไรเราจะครองสวรรคต์ชั้นดาวดึงส์ทั้งหมดเสียคนเดียว

ตอนนี้ก็คิดจะฆ่าพระอินทร์ แต่พระอินทร์นั้นใครก็ฆ่าไม่ได้ ต้องรอให้ตายไปเองตามกาลเวลา เมื่อเป็นอย่างนี้ จากการปรารถนาเลยขอบเขตของตัวเอง ก็เป็นเหตุให้จิตใจเหี่ยวแห้ง เพราะความปรารถนาถูกขัดขวาง ไม่ได้ตามใจอยาก ใจก็เลยแห้งผากไป

เมื่อปรารถนาแล้วทำไม่ได้ จิตใจที่เคยฟูเคยพอง ก็ยุบลงไป
ทั้งๆ ที่ตนมีอยู่แล้วมากมายไม่รู้เท่าไร ก็หาได้เกิดความสดชื่น
พอใจกับสิ่งที่มีอยู่แล้วไม่ แต่ไปเหี่ยวแห้งในสิ่งที่ตนไม่ได้ ใจเหี่ยว
แห้ง ก็หมดบุญ อยู่บนสวรรค์ไม่ได้ ก็เลยร่วงหล่นตู่บ จากสวรรค์
ลอยลงมาบนดิน

ก็เลยได้คิดว่า แม้แต่มีบุญใหญ่ มีอำนาจล้นฟ้า ต้องการ
อะไรก็ได้ ได้ครอบครองสวรรค์ ก็ยังไม่พอ

เพราะฉะนั้น เรื่องความปรารถนาของคนนี้จึงไม่รู้จักจบสิ้น
ทำอย่างไรจึงจะมีความสุขที่แท้จริง

ใหม่แท้ อยู่กับใจที่สดใส ไม่รู้จักเก่า

การที่จะมีความสุขแท้จริงนั้น มิใช่อยู่ที่ปรารถนาแล้วได้สม
ปรารถนาทุกอย่าง หาเป็นเช่นนั้นไม่

แต่อยู่ที่ว่า ทำอย่างไรจะรู้จักว่านั่นสมควรแก่ความ
ปรารถนาของเราแล้ว ทำให้อยู่ได้เป็นสุข ทำจิตใจของเราให้เป็น
สุขได้ อันนั้นก็ทำให้ได้ความสุขที่แท้จริง ความสุขแท้มิใช่อยู่ที่
การสนองความปรารถนาเรื่อยไป อย่างไม่จบไม่สิ้น

อีกประการหนึ่งที่ง่าย ๆ ก็คือ ให้มีความปรารถนาที่ขอบ
ธรรม เอาธรรมมาจำกัดขอบเขตของความปรารถนา นี้ก็พูดเลย
ออกไปจากเรื่องความใหม่ คือ มนุษย์ปรารถนาสิ่งใหม่เข้ามาอยู่
เรื่อยๆ ก็จะต้องรู้จักปฏิบัติให้ถูกต้องต่อเรื่องความใหม่และความ
เก่า ความใหม่บางทีเราก็ไม่อาจจะได้เรื่อยไป

ยกตัวอย่างง่าย ๆ ร่างกายของเราเนี่ย เราไม่สามารถจะให้ เป็น ร่างกายที่ใหม่ได้ตลอดกาล เมื่อวันเวลาล่วงผ่าน มันก็เป็นไปตาม ธรรมชาติ ตอนแรกที่ยังใหม่ต้องมีการเจริญเติบโตขึ้นไป แต่เมื่อ เติบโตขึ้นเต็มวัยหนุ่มวัยสาวแล้ว ต่อจากนั้นก็มีความชราเข้ามา เบียดเบียนครอบงำ ร่างกายของเราก็เก่าและเสื่อมโทรมลงไป

ทีนี้ ถ้าเราปรับใจไม่ได้ เราต้องการแต่ความใหม่ของใหม่ เรื่อยไป ก็เกิดอาการขัดแย้งกับความปรารถนา เพราะคนเราไม่ อาจจะได้ใหม่เรื่อยไป แต่จะต้องเจอกับเก่าด้วย เพราะใหม่เสร็จ แล้วก็จำเป็นจะต้องเก่าต่อไป สิ่งใหม่ที่มี ก็ต้องกลายเป็นเก่า นอกจากนั้น เมื่อเราอยู่ในโลก ก็ย่อมมีทั้งสิ่งใหม่และสิ่งเก่าที่เรา จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง

ที่ว่านั้นเป็นเรื่องของธรรมดา โลกนี้เป็นที่ชุมนุมสังขาร เป็น ธรรมดาของสังขารนั้นว่า มันเป็นไปตามกฎแห่งไตรลักษณ์ คือ ไม่ เทียง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ต้องเปลี่ยนแปลง มีความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ใหม่แล้ว ก็กลายเป็นเก่า เก่าๆ ดับไป ใหม่ๆ จึงเกิดขึ้นมา

เมื่อเราจำเป็นต้องประสบพบกับสิ่งที่เก่า เราจะทำอย่างไร ความเก่า-ความใหม่ที่แท้จริง อยู่ที่ไหน

ความเก่าที่เป็นสภาวะตามธรรมชาติของสังขารนี้ ก็อย่าง หนึ่ง แต่ความเก่าความใหม่ที่มีผลต่อจิตใจของเราเนี่ย อยู่ที่จิตใจ ของเราเนี่ยเองแท้ๆ

ถ้าเราใจคอไม่สบาย ชุ่นเคือง กลุ้มอกกลุ้มใจ หดหู่ ซึมเศร้า เหนงาหงอย ว่าแห้ว มีดมัว หม่นหมอง ก็คือมีจิตใจที่เก่า เป็อนเปรอะ

แต่ถ้าเรามีจิตใจสดชื่น ร่าเริง เบิกบาน โปร่งโล่ง ผ่องใส นี่ก็ คือเป็นจิตใจที่ใหม่ ที่ใสสะอาดเอี่ยมอ่อง

ถ้ารู้ความจริงนี้แล้ว เราก็ทำความใหม่ให้เกิดขึ้นได้เสมอ คือทำใจของเราให้ใหม่อยู่เรื่อยไป แล้วอย่างนั้น สิ่งทั้งหลายอะไรๆ จะเก่าไป ก็ไม่เป็นปัญหาอะไรมาก เพราะเราทำใจให้ใหม่ได้เสมอ

ถ้าเป็นชาวพุทธ ก็ต้องรู้จักทำจิตใจให้ใหม่ ทำใจให้ใหม่ก็คือ ทำใจให้รำเริงสดใสขึ้นบานได้ตลอดเวลา

แม้แต่การที่มากำหนดกันว่า ให้มีวันปีใหม่ ทั้งๆ ที่วัน เดือน ปี ก็หมุนเวียนอยู่ธรรมดาอย่างนั้น ก็ถือได้ว่ามันเป็นอุบายอย่างหนึ่งของชาวโลก ที่จะทำจิตใจของคนให้รำเริงเบิกบานสดใส

เมื่อมองลึกลงไปก็จะเห็นว่า ที่ชาวโลกมีความสดใสเบิกบานรำเริงผ่องใส นั้น เป็นด้วยอะไร ก็เป็นด้วยจิตใจของเขาตัวเอง เป็นเพราะกรรม คือการพูด การทำ การคิด ทางกาย ทางวาจา ทางใจของเขาตัวเอง ไม่ใช่เป็นเพราะวันเก่าวันใหม่อะไรจริงเลย

จิตใจใหม่สดใส เพราะมีธรรมคำชอยู่ข้างใน

มีความใหม่ที่เป็นอย่างประณีต คือ เวลาขึ้นปีใหม่ ตามที่เรา กำหนดกันว่าเป็นวันสิริมงคลนั้น คนมาแสดงความรักความปรารถนาดีต่อกัน ด้วยเมตตา มีไมตรีจิตมิตรภาพ

พ่อแม่ ก็แสดงเมตตาต่อลูก คนทั้งหลายก็ไปแสดงความเคารพรักนับถือกัน ส่งความสุขให้แก่กันในวันปีใหม่ ส่งการ์ด ส่งบัตรอวยพร พุดจาแสดงความปรารถนาดี คนที่รับก็มีความสุขสดชื่นขึ้นมาจากไมตรีจิตมิตรภาพความปรารถนาดีของผู้อื่น

หรืออย่างถึงวันปีใหม่นั้นนั้น ลูกๆ อาจจะเข้ามาแสดงความปรารถนาดี แสดงความรักต่อคุณพ่อคุณแม่ เอาดอกไม้มามอบให้ หรือเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาแสดงน้ำใจ หรือเอาถ้อยคำที่เป็นมงคลมาสื่อใจ เป็นการแสดงถึงความรู้สึกปรารถนาดีและความรักนั้น จิตใจของพ่อแม่ก็มีความสุขความปลื้มใจสดชื่นเบิกบาน

ทั้งหมดนี้แสดงว่า ความใหม่ที่มีผลต่อจิตใจอย่างแท้จริง ก็เป็นเรื่องของธรรม มาจากธรรมนั่นเอง ความรักความปรารถนาดีต่อกัน หรือไมตรีจิตมิตรภาพนั้น พุดสั้นๆ ว่าเมตตาตนเอง เป็นธรรมอย่างหนึ่ง อยู่ในบรรดาธรรมที่มีอยู่มากมาย ซึ่งทำให้จิตใจสดชื่นเบิกบานผ่องใส พอได้ธรรมอย่างนี้มา ความใหม่ก็เกิดก็มีขึ้น

อย่างในวันทำบุญคราวนี้ โยมคณะชนธ์ ๕ (กลุ่มชนธ์ห้า) มาทำหนังสือขึ้นเล่มหนึ่ง โดยปรารภวันเกิดของอาตมา ในเดือนมกราคม ก็เป็นการแสดงความปรารถนาดี

แต่มองดูอีกที วันเกิดที่มาถึงนี้ เราบอกว่าเป็นวันเกิดวันใหม่ หมายความว่ามาถึงวาระครบรอบขึ้นปีใหม่ของการเกิดนั้น วันเกิดปีใหม่ เป็นวันเริ่มต้นของอายุในรอบปีต่อไป ก็เป็นความใหม่

แต่ความจริง เมื่омองในด้านตรงข้าม ก็คือเป็นความเก่า เพราะว่า เมื่อวันเกิดเวียนมาใหม่ ก็แสดงว่าอาตมานี้เก่าลงไปอีกปีหนึ่ง ความจริงนั้นเป็นเก่า แต่มองอีกแง่หนึ่งว่าเป็นใหม่

ทีนี้ จะใหม่หรือจะเก่า จะมีความหมายอย่างไร ก็อยู่ที่ว่าเราจะเอาธรรมมาใช้ใหม่ ถ้าเอาธรรมมาใช้ มาพิจารณา ทำจิตใจให้สดชื่นเบิกบานผ่องใส ด้วยสติที่ระลึกรู้ถูกทาง และด้วยมีปัญญา รู้จักคิดพิจารณาถูกต้อง พร้อมทั้งมีความปรารถนาดีที่ว่าเมื่อมีความใหม่ที่มีความหมาย ก็มาทันที

โยมมีความปรารถนาดีต่ออาตมา ก็ทำหนังสือนี้ขึ้น เป็นการแสดงออกโดยอวยชัยให้พรอะไรต่างๆ โยมเองก็มีจิตใจเบิกบาน ผ่องใสในการที่ได้ทำอย่างนี้ จิตใจของโยมก็ใหม่ ใหม่ด้วยความสดชื่นผ่องใสนั้น เมื่ออาตมารับเอาพรและความปรารถนาดีของโยม ก็เป็นจิตใจที่เบิกบานผ่องใส เกิดเป็นความใหม่พรั่งพร้อมกัน ฉะนั้น สิ่งที่จะทำให้ใหม่ ก็คือธรรมนี่เอง

ผู้ที่รู้เข้าใจอย่างนี้แล้ว ก็ไม่ต้องรอวันเวลาที่เป็นเรื่องสมมติในทางโลกมาช่วยให้เกิดความใหม่ แต่สามารถเอาธรรมะมาใช้ทำจิตใจของตนให้ใหม่ได้เสมอไปตลอดกาล

เมื่อรู้หลักอย่างนี้แล้ว ก็ปฏิบัติธรรม เช่น เมตตา (ความรัก ความปรารถนาดี) ศรัทธา (ความเชื่อความเลื่อมใสในธรรมในคุณความดี) สติ ปัญญา ธรรมเหล่านี้เกิดขึ้นในจิตใจเมื่อไร ก็มีความสดชื่นเบิกบานเมื่อนั้น แล้วก็จะมีความใหม่อยู่เสมอ

ฉะนั้น เราทั้งหลายผู้ต้องการความใหม่ ก็เอาธรรมมาไว้ในใจ แล้วจะไม่มีความเก่าเลย จะสดชื่นเบิกบานผ่องใส เป็นคนใหม่ อยู่ตลอดเวลา แล้วก็ไม่ต้องกลัวความเก่า เพราะไม่ว่าอะไรจะใหม่จะเก่า จิตใจก็สดใสใหม่ได้เสมอ ด้วยธรรม ด้วยปัญญา

ใหม่แท้คือธรรม ที่พ้นเก่าพ้นใหม่ เป็นอมตะ ที่ใหม่แท้ตลอดไป

ธรรมะ ที่ว่าใหม่อยู่เสมอนั้น ว่าที่จริงแล้ว คือไม่ขึ้นต่อกาลเวลานั่นเอง ความจริงนั้น ธรรม ไม่มีเก่า ไม่มีใหม่ เป็นของที่คงอยู่อย่างแท้แต่เดิมตลอดเวลา มีพุทธภาษิตบทหนึ่งว่า

ชีรนติ เว ราชรธา สุจิตตา

ราชรธาที่ตกแต่งประดับประดาอย่างดี ก็ยังมีวันเก่าชราคร่ำคร่าไป

แต่

ศตมฺจ ฌมฺไม น ชรี อฺเปติ

ธรรมของสัตบุรุษไม่เข้าไปสู่ชรา ไม่มีวันที่จะคร่ำคร่าไปเลย

ธรรม คือหลักความจริง ความจริงเป็นสิ่งคงที่ เป็นสิ่งที่ไม่ตาย ไม่รู้จักเก่า และเมื่อไม่เก่า ก็ไม่ใหม่ด้วย เป็นความจริงอยู่อย่างนั้น

ความดั่งงามก็เช่นเดียวกัน เราประพุดิเมื่อใด ก็เป็นความดีงามเมื่อนั้น เพราะฉะนั้น ธรรมนี้เป็นสิ่งที่ไม่มีเก่า-ไม่มีใหม่ เป็นความจริงที่ดำรงอยู่เป็นอย่างนั้นตลอดไป

เราทั้งหลายที่ต้องการให้ตนพ้นจากการครอบงำของกาลเวลา ที่ว่าจะเก่าจะใหม่นั้น ก็นำเอาธรรมเข้ามาไว้ในจิตใจของตน ประพุดิปฏิบัติตามธรรมแล้ว ก็จะไม่มีความใหม่ความเก่า แต่จะใหม่อยู่อย่างนั้น กลายเป็นอมตะ กลายเป็นไม่ตาย

ด้วยความรู้ธรรม เท่าทันความจริงของสิ่งทั้งหลาย ที่เป็นของมันอยู่อย่างนั้น เราก็จะถึงภาวะที่ไม่ตาย เหมือนคนที่อยู่เหนือกาลเวลา ไม่มีความเก่าไม่มีความใหม่ กาลเวลาไม่สามารถครอบงำจิตใจของเขาได้ จิตใจของเขาเป็นอิสระหลุดพ้น เพราะปราศจากกิเลส เพราะปราศจากความครอบงำของกาลเวลา ดังที่กล่าวมาแล้ว

เพราะฉะนั้น ทุกคนสามารถถือเอาประโยชน์จากเรื่องความเก่าความใหม่ของกาลเวลาได้ ทั้งในแง่ที่ว่า

หนึ่ง ทำตัวเองให้เป็นคนใหม่อยู่ตลอดเวลา ด้วยการมีจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์ หมดจดสดใสชื่นใจเบิกบาน

สอง ทำชีวิตของตนให้เป็นอมตะ เป็นชีวิตที่ไม่ตาย ด้วยการเอาธรรมที่เป็นสิ่งอันไม่ตาย ที่ไม่ขึ้นต่อกาลเวลานั้น เข้ามาไว้ในจิตใจและการประพฤติปฏิบัติของตน

คุณของพระธรรมอย่างหนึ่งนั้น ท่านระบุว่า เป็น “อกาลโก” เราสวดบทพระธรรมคุณกันอยู่เสมอ “สุวากุขาโต ภควตา ธมโม สนุทฺธิจฺจโก อกาลโก”

“อกาลโก” แปลว่า ไม่ขึ้นต่อกาลเวลา คือ ไม่ว่าจะประพฤติกาลเวลาใดก็ตาม ก็เกิดผลดีเวลานั้น

เมตตา ความรักความปรารถนาดี เวนำเข้ามาใส่ไว้ในใจ เวลาใด เวลานั้น จิตใจของเราก็สดชื่นแจ่มใส เป็นจิตใจที่ดีงาม

ศรัทธา เราปลูกฝังขึ้นไว้ในใจ นึกถึงพระพุทธเจ้า นึกถึงพระรัตนตรัย นึกถึงบุญกุศลขึ้นมาเวลาใด จิตใจของเราก็ผ่องใสมีกำลังขึ้นมาในเวลา นั้น

สติ เกิดขึ้นในใจเวลาใด ใจของเราก็อยู่กับตัว ตั้งหลักได้ ไม่เลื่อนลอย สามารถยังง่หยุดจากความชั่วร้ายทั้งหลาย และหันไปหยิบยกเอาสิ่งที่ดีงามขึ้นมาคิดมาทำ

ปัญญา เกิดขึ้นมาเวลาใด เวลานั้นจิตใจของเราก็สว่าง โฉ่ง ู้เห็น เข้าใจเท่าทันสิ่งทั้งหลาย ตามความเป็นจริง ู้ทิศู้ทางที่จะเดินหน้าไป

เพราะฉะนั้น ธรรมจึงเป็นอกาลิโก แปลว่าไม่ขึ้นต่อกาลเวลา และก็ทำให้เป็นอมตะด้วย เป็นหลักที่จะทำให้ทุกคนได้ประโยชน์จากกาลเวลา และความเก่าใหม่นั้น

เป็นอันว่า เราทั้งหลายมาชวนกันใหู้้เท่าทันเรื่องกาลเวลา เพื่อทำให้เกิดความใหม่ขึ้นในจิตใจอยู่เสมอทุกวันเวลา แล้วในที่สุดก็จะทำให้เราอยู่พ้นอำนาจของกาลเวลา เห็นอกาลเวลา เข้าถึงสัจธรรม อันเป็นอมตะที่ไม่มีวันตาย

ญาติโยมที่ได้มาสนทนาธรรมกัน มาพบปะสังสรรค์ มาถวายภัตตาหาร เป็นการทำบุญทำทาน ให้จิตใจโน้มเข้ามาสู่ธรรม เป็นการทำให้จิตใจให้สดชื่นเบิกบานผ่องใส

เราควรทำให้ได้อย่างนั้นจริงๆ คือทำให้จิตใจสดชื่นเบิกบานผ่องใสเอิบอิมในธรรม แล้วก็นำธรรมน้อมเข้ามาในใจของตนเอง ด้วยสติปัญญาทีู่้เข้าใจความจริง ให้จิตใจของตนอยู่กับธรรม อันเป็นสิ่งอมตะ แล้วก็จะได้รับผลดีคือความสุขความเย็นใจที่เป็นความใหม่ตลอดไป

ปีเก่าไป บอก “กฐิตบาย” แก่ตัณหา* ปีใหม่มา ให้ฉันทะพาเดินหน้าไปทันที

ที่นี้ก็มานึกถึงว่า ตอนขึ้นปีใหม่นี้ คนส่งปีเก่า รับปีใหม่กันเป็นการใหญ่ มีงาน มีการแสดง มีกิจกรรมสนุกสนานบันเทิง คนออกเที่ยวกันไปทั่ว

คนที่เป็นเที่ยวงาน ดูการแสดง ทำกิจกรรมทั้งหลายแล้ว บอกว่าเขามีความสุข นั่นก็เพราะเขาชอบ เขาต้องการ พุดสั้นๆ ว่าอยากนั่นเอง เขามีความอยากมีความปรารถนา แล้วการไปเที่ยว ไปดู ไปทำกิจกรรมนั้น เป็นการสนองความอยาก ทำให้เขาสมอยากสมปรารถนา เขาจึงมีความสุข

ที่นี้ก็มาถึงจุดสำคัญที่จะต้องแยกให้ได้ว่า ความอยาก ความปรารถนานั้น มี ๒ อย่าง หรือ ๒ ชนิด

อย่างที่ ๑ คือ ความอยากความปรารถนาให้ตัวได้ ให้ตัวเสพ อยากบำรุงบำเรอตัว อยากให้ตัวใหญ่ ให้ตัวโต ให้ตัวโก้ ตัวเด่น ความอยากชนิดนี้ คือที่เรียกว่า “**ตัณหา**”

อย่างที่ ๒ คือ ความอยากความปรารถนาให้คน ให้สัตว์ ให้สิ่งนั้นๆ อยู่ในภาวะที่ดี ที่งาม ที่เลิศล้ำสมบูรณ์ มีความสุข แล้วก็อยากทำให้มันดี มันงามให้เขามีความสุขอย่างนั้น ถ้าอะไรยังไม่ดีไม่งาม ก็อยากแก้ไขให้หายบกพร่องให้หมดปัญหา เช่น อยากทำให้บริเวณบ้านหายกรุงรัง อยากทำให้บ้านสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย อยากทำให้คนหายเจ็บป่วย อยากทำให้คนมีสุขภาพดีมีความสุข ฯลฯ ความอยากชนิดนี้ เรียกว่า “**ฉันทะ**”

ใครมีความอยากอย่างไร เหน พอได้สนองความอยากอย่างนั้น ก็มี “**ความสุข**”

* เนื้อความแต่ขึ้นไปจนจบเล่ม (๓ หัวข้อ) เป็นส่วนที่เขียนเพิ่มเติมในการพิมพ์ครั้งที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๖๓) และเป็นส่วนอิสระที่ได้ยกไปพิมพ์เป็นหนังสือเล่มน้อยแยกต่างหากด้วย (รับปีใหม่ ๒๕๖๔ ชื่อว่า “ปีใหม่นี้ วัฏธรรมนี้เน็ด จะสุขไม่น้อย”)

ความอยากอย่างแรก ที่เรียกว่าตัณหานั้น สังเกตไม่ยาก คือ เป็นความอยากความปรารถนาที่มุ่งมาเพื่อตัว ดังที่มีชื่อเรียกอย่างหนึ่งว่า “มมังการ” (ตัณหาตัวสร้าง “ของกู” “เพื่อกู” ขึ้นมา) เช่นจะขึ้นปีใหม่ ก็ทำกิจกรรมตั้งวงสุรา ตั้งวงพนัน และสนุกสนานต่างๆ ที่จะให้ตัวได้เสพ ได้บำรุงบำเรอตัว หรือไม่ก็ให้ตัวได้เห็นเขาเจ็บเขาตาย เช่นเอาสัตว์มาทำร้าย เป็นความอยากความปรารถนาที่เป็นอกุศล

ส่วนความอยากอย่างที่ ๒ คือฉันทะ ก็สังเกตไม่ยาก คือเป็นความอยากความปรารถนาเพื่อภาวะที่ดั่งใจ เพื่อความเป็นสุข มั่นคง สมบูรณ์ ของคน ของสัตว์ ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้นๆ เอง แล้วก็อยากทำให้เขาให้มันดั่งใจ เลิศล้ำ เต็มอิม สมบูรณ์อย่างนั้นๆ

ฉันทะนี้สำคัญนัก คนไทยลืมนั้นไปแทบหมดสิ้น จำกันได้แต่ตัณหา ก็เลยนัวเนียยุ่งนังอยู่กับเรื่องไม่เป็นเรื่อง ข้องจิตติดใจอยู่กับเรื่องที่จะเลิกจะละ แต่เรื่องที่จะทำ ที่จะเดินหน้า ที่จะต้องเอาจริง ไม่ค่อยคิดไม่ค่อยนึก ไม่รู้จักความอยากที่เป็นอกุศล

ฉันทะนี้สำคัญนัก มันเป็นตัวเริ่มต้น พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ธรรมทั้งปวง มีฉันทะเป็นมูล”^๑ คือ ฉันทะ ความอยากอันนี้ เป็นต้นทาง เป็นที่ตั้งต้น เป็นจุดเริ่มของกุศลธรรมความดีงามทั้งปวง ธรรมที่พูดกันมาแล้วมากมาย ว่าดีอย่างนั้นๆ ก็ดีจริงๆ แต่ถ้าคนไม่มีฉันทะ ธรรมที่ว่าดีๆ ทั้งหลาย ก็ดีอยู่อย่างนั้น นิ่งเงียบ ไม่ค่อยไพล่ออกมาแสดงตัวสักที

^๑ “ฉนฺทมูลกฺกา สุทฺทเพ ธมฺมา” (สง.อฏฺฐก.๒๓/๑๘๙/๓๕๑) สำหรับผู้สนใจจริงจัง ฟังทราบว่าเป็น “ฉันทะ” ในที่นี้เป็นคำกลางๆ แปลว่า ความพอใจ ใฝ่อยาก ปรารถนา แยกเป็น ๒ ฝ่าย คือ

๑. ตัณหาฉันทะ ฉันทะที่เป็นตัณหา เป็นมูลของพวกอกุศล เช่นว่า อุบาทานันท์ ๕ มีฉันทะเป็นมูล เรียกสั้นๆ ว่า “ตัณหา”

๒. กุศลฉันทะ ฉันทะที่เป็นกุศล (มีหลายชื่อ: กัตตุกัมมตยาฉันทะ, ธรรมฉันทะ, สภาวฉันทะ) เป็นมูลของพวกกุศล อย่างที่พูดข้างบน เรียกสั้นๆ ว่า “ฉันทะ”

เด็กที่อยากเรียนอยากรู้ คือมีฉันทะ พอใครบอกว่าหนังสือเล่มนี้ดี ก็สนใจทันที พอได้อ่านสมาใจ ก็มีความสุข แต่เด็กที่ไม่มีฉันทะไม่สนใจ บางทีหนีเลย เด็กที่อยากให้อ่านหนังสือมาแต่ตัวเอง คือมีฉันทะ ขมิขมันไปหยิบไม้กวาดไปหาผ้ามากวาดมาเช็ดถูเอง และทำอย่างมีความสุข แต่เด็กที่ไม่มีฉันทะ (มีตัณหา อยากให้ตัวไม่ต้องเหนื่อย ที่เรียกว่าขี้เกียจ การกวาดเป็นความทุกข์) ถ้าบอกว่าจะให้รางวัล จึงยอมฝึกฝนตัณหาที่จะนอน ลูกไปกวาดไปเช็ดถูด้วยตัณหาที่จะเอารางวัล

ถ้ามีเมตตา อยากให้เด็ก ๆ อยากให้ลูกหลานเป็นคนดี มีความเจริญอกงาม ก็ต้องเอาใจใส่พยายามปลูกและปลูกให้เขามีฉันทะ เช่น ชี้ให้เด็กดูต้นไม้ ก็พูดคุยกับเขาว่าหนูเห็นต้นไม้ต้นนี้ดอกสวย ใบเขียวสด ไม่เหี่ยวแห้ง ดีใช่ไหม? เดินผ่านสนามหญ้าที่สดเขียวเรียบสะอาด ก็พูดชวนให้เขาชื่นชมความสะอาดเรียบร้อย พบเห็นอะไรมีเรื่องเก่า ก็เล่าเรื่องราวความเป็นมาให้เขาฟัง เรื่องความอยากรู้ ใฝ่เรียน ฯลฯ แค่ออย่างนี้ ไม่นานนัก ฉันทะก็จะค่อย ๆ มาจ่ออยู่กับใจของเขา และตัณหาก็ตจะถอย ค่อย ๆ ห่างออกไปเอง

เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา คนไทยรู้จักดี พูดกันบ่อย ท่านให้รู้หลักว่า^๑ ฉันทะนี้แหละเป็นต้นทางที่ออกมาแสดงตัวเป็นธรรมเหล่านี้ เรามาดู ฉันทะ ออกมาแสดงต่อคน เป็น ๔ ด้าน คือ

๑. *ฉันทะ* ปราบปรามดี อยากให้-อยากทำให้เขาได้ประโยชน์มีสุข เป็นเมตตา
๒. *ฉันทะ* ปราบปรามดี อยากให้-อยากทำให้เขาอดพ้นทุกข์ภัย เป็นกรุณา
๓. *ฉันทะ* ปราบปรามดี อยากให้-อยากทำให้เขาเจริญดีมีสุขยิ่งขึ้น เป็นมุทิตา
๔. *ฉันทะ* ปราบปรามดี อยากให้-อยากทำให้เขาอยู่ในธรรมในความถูกต้อง
ให้เขาไม่ละเมิดธรรม ไม่ทำความผิดทุจริตเสียหาย เป็นอุเบกขา

^๑ ดูพुरुุ์หลักที่ *วิสุทธิ.๒/๑๒๕; วิสุทธิ.ฎีกา ๒/๑๓๖*

นี่เป็นตัวอย่งให้รู้เข้าใจว่า ถ้าทำให้มีฉันทะขึ้นมาได้แล้ว ธรรมข้อย่อยข้อใหญ่มากมายจะพร้งพรูตามมาไม่ยากไม่ช้าเลย งานการอย่างเลิศ การสร้างสรรค์ต่างๆ ปัญญาอย่างอุดมจะเข้ามา เป็นจุดหมาย เริ่มด้วยตัวทำงานที่เข้ามารับช่วงทันที คือความเพียรพยายามไม่ระย่อ

บุคคลสำคัญที่เรียกว่าเป็นมหาบุรุษ ต้องมีฉันทะแรงเข้มเป็น พิเศษ พระพุทธเจ้าทรงมีฉันทะเป็นพระคุณสมบัติในข้อที่ว่า ทรง “มีฉันทะไม่ลดถอย” (นตฺถิ จฺนุทสฺส หานิ) จึงทรงบำเพ็ญพุทธกิจ น้อยใหญ่ได้มากมายไม่มีหยุด เช่นว่า เด็กคนนี้ป่วยหนัก พ่อขี้เหนียว หนัก ทำให้การรักษาผิดพลาด วันนี้จะตายแน่ๆ พระองค์ก็เสด็จไป แต่เข้าไปช่วยทำให้เด็กนั้นสิ้นชีพโดยมีจิตใจสดใสมีความสุข ทรง คำนึงถึงชวานาคคนหนึ่งซึ่งอยู่ต่างเมืองว่าขณะนั้นเขาจะต้องได้ฟังรู้ เข้าใจธรรมเรื่องนี้ ก็เสด็จไปพระองค์เดียว ด้วยพระบาทเปล่า จน ได้ทรงเทศนาให้เขาบรรลุผลที่เขาพร้อม ด้วยพุทธกิจมากมายด้วย ฉันทะอย่างนี้แหละ จึงปรากฏเป็นพุทธคุณข้อมหากรุณา

บุคคลใดๆ จะเป็นพระโพธิสัตว์ได้ ต้องมีฉันทะเป็น คุณสมบัติใหญ่ที่ขาดไม่ได้ และฉันทะนั้นต้องแรงเข้มถึงขนาดที่ว่า เมื่อทำความดีทำกิจหน้าที่เพื่อธรรมเพื่อความจริงความถูกต้องดี งาม เพื่อให้คนพ้นทุกข์พ้นภัย จะเสียสละได้ทุกอย่าง เช่น จะไป ช่วยคนทำความดีคนหนึ่ง ก็พยายามเต็มที่ เดินหน้าไป ไม่มีถอย ถ้าจำเป็น ก็สละชีวิตของตนได้ (คุณสมบัติข้อนี้เรียกว่า ฉันทตา)

ฉันทะนั้น สำคัญยิ่งนักขนาดนี้ อย่างที่พูดมาพอให้เห็นได้ แต่น่าแปลกใจนัก ทำไมชาวพุทธคนไทยแทบไม่รู้จัก

ฉันทะมาแล้ว

รู้จักสบาย ทั้งได้ปราโมทย์ และเจอรรมณีย์

ส่งปีเก่าแล้ว ก็รับปีใหม่ เป็นการเริ่มต้นครั้งใหญ่ พูตกันว่า ถ้าเริ่มต้นดี ก็มีหวังว่าจะดีต่อไปข้างหน้า ดังได้เห็นกันชัดว่า จะออกเดินทาง ถ้าตั้งต้นเข้าทางถูกแล้ว ก็หวังได้ว่าจะไปถึงจุดหมาย

จะเริ่มต้นปีใหม่ให้มีความสุข ก็ไม่ใช่สุขอยู่วันเดียว แต่ให้สุขต่อไป และถ้าจะให้ดี ก็สุขตลอดปี แล้วก็สุขตลอดไป

คนอยากได้อะไรก็มีความสุข บอกแล้วว่า ความสุขมาจากการได้สนองความอยาก พุดง่าย ๆ ว่า สุขที่ได้สมอยาก สมปรารถนา

ความอยากความปรารถนาที่ว่านั้น ก็คือฉันทะ หรือไม่ก็ตัณหา ฉันทะเป็นต้นทางของกุศล ตรงข้ามกับตัณหาที่เป็นต้นทางของบาปอัปมงคล ก็มาเลือกดูว่าจะไปทางไหน คือเลือกว่า จะสนองความอยากของฉันทะ หรือจะสนองความอยากของตัณหา

คนมีกิจกรรมทำอะไรกันต่างๆ ถ้าเป็นกิจกรรมบันเทิง สนุกสนาน ให้ตัวได้เสพรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสจับต้อง ได้บำเรอตา หู จมูก ลิ้น และสัมผัสกาย นี่คือการสนองความอยากของตัณหา อันนี้แบบนี้ ถ้าคนต่างๆ ไป ชาวบ้านจะมีกันบ้าง ท่านไม่ว่าอะไร ขอแต่ให้ไม่ถึงขั้นที่เป็นการเบียดเบียนใครๆ ไม่ว่าจะเบียดเบียนตนเอง เช่น ทำให้เจ็บป่วย เสียสุขภาพ หมดเงินหมดทอง หรือเบียดเบียนคนอื่น หรือทั้งตัวเองและคนอื่น เช่น ทะเลาะวิวาท ตีกัน ฆ่ากัน เมฆา ขั้บรถตกถนนหรือชนกัน ฯลฯ นี่คือการสนองความอยากของฉันทะแล้วถ้าจะให้ดี ก็ให้ฉันทะพาคนเดินทางทำความดีที่ติงามสร้างสรรคต่อไป

กิจกรรมสนุกสนานบันเทิงสนองตณหานั้น ได้ผลแค่ผ่านไปทีหนึ่งๆ ไม่มีอะไรเจริญงอกงามที่จะเป็นผลดียืนยาว ถ้าถึงขั้นตั้งวงสุรา เล่นการพนัน หรือการเล่นแข่งขันที่มีการเบียดเบียนทำร้ายคนหรือสัตว์ อันนี้เป็นการเริ่มต้นไม่ดี ที่ร้ายแรง ท่านสอนไม่ให้ทำ

ใกล้จะสิ้นปีเก่า บางคนคิดว่า เราอยู่อาศัยบ้านหลังนี้มานาน เรียกว่าบ้านนี้รับใช้เรามาทั้งปี มีแต่จะเก่าจะโทรมลงไป นี่ใกล้จะสิ้นปีใหม่แล้ว เรามาสำรวจตรวจดูว่าอะไรชำรุดทรุดโทรมหรือควรทำให้มันคงแข็งแรง ให้สดใสดูใหม่ดังงาม ก็ซ่อมแซมแต่งสรรให้มันให้ดี

ถ้าไม่ถึงกับต้องซ่อมแซมอะไร ก็ช่วยกันทำความสะอาดจัดแต่งวางตั้งอะไรๆ ให้ดังงามเป็นระเบียบขึ้นขึ้นมาใหม่ จะได้อยู่ในบ้านที่มีจิตใจสดชื่นแจ่มใสสมกับการรับปีใหม่ แล้วก็ได้อยู่อาศัยในบ้านนี้มีชีวิตจิตใจที่มีความสุขอยู่ต่อไปตลอดทั้งปี

ความอยากซ่อมแซมจัดสรรทำบ้านที่อยู่อาศัยให้แข็งแรง มันคงสะอาดเรียบร้อยนั้น เป็น *ฉันทะ* คืออยากทำให้มันดีของมัน ให้มันอยู่ในสภาพที่เต็มอิมสมบูรณ์ของมัน เป็นความอยากจากการเรียกร้องของจิตใจที่ซาบซึ้งในคุณค่าความดีความงาม โยงไปถึงปัญญาที่มองเห็นความจริงเห็นเหตุผลตามสภาวะของสิ่งทั้งหลาย

ความอยากของฉันทะนี้ แตกต่างเด่นชัดจากความอยากของ *ตัณหา* ซึ่งเป็นความอยากจากการเรียกร้องของตัวตนตัวกูู ที่จะเสพผัสสะทางตา หู จมูก ลิ้น และสัมผัสกาย ที่จะได้จะเอา จะได้เด่นได้โก้ได้โตเป็นใหญ่ วนเวียนอยู่แค่กับความรู้สึก ไม่ไปถึงความรู้ที่เรียกว่าปัญญา พุดสั้นๆ ว่าอยู่กับอริชชา

ความเป็นสุขสมอยากของตัณหา กรุ่นอยู่ใต้อวิชชานี้ ไร้ใจไม่ได้ เป็นภัยอันตราย ตรงข้ามกับความสุขสมปรารถนาของฉันทะ ที่ให้เกิดการสร้างสรรค์ มีคุณค่า เป็นคุณประโยชน์

ความสุขจากชั้นที่นั่นมีได้ง่ายๆ เพราะอะไร เพราะมันเป็นธรรมชาติอย่างนั้นเอง คนเรานี้มีเนื้อตัวแท้ๆ เป็นธรรมชาติ คือชีวิตที่อยู่ด้วยดิน น้ำ ลม ไฟ หรือดิน น้ำ อากาศ อุณหภูมิ ที่เป็นอุตุของธรรมชาติตลอดเวลา ที่เรียกกันว่าสิ่งแวดล้อม (มันไม่ใช่แค่สิ่งแวดล้อม แต่มันอยู่ข้างในด้วย เป็นเนื้อเป็นตัวของเรา) ถ้าธรรมชาติอยู่ดี ก็เป็นสภาพเกื้อกูลให้ชีวิตอยู่ดีเป็นสุขได้

อย่างพระอรหันต์ ทำไมจึงมีความสุขทุกเวลา อย่างที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎกและคัมภีร์ต่อๆ มา พระอรหันต์เดินไปในป่าแดนภูเขา อยู่ในถ้ำ นั่งบนหน้าผา ใจมีความสุขเปล่งออกมาเป็นคาถา เช่นว่า

ขุนเขาสีเขียวมีต้นจุมเมฆ งามเด่น มีธารน้ำเย็นใสสะอาด ดารดาษ
ด้วยผืนหญ้าแผ่คลุม มีสีเหมือนแมลงค่อมทอง ถิ่นขุนเขาทำใจเรา
ให้รื่นรมย์...

พื้นภูผาน้ำรื่นรมย์ ชุ่มฉ่ำด้วยน้ำฝน เป็นที่อยู่อาศัยของเหล่าฤๅษี
ซึ่งแช่ด้วยเสียงนกยูง ถิ่นขุนเขาทำใจเราให้รื่นรมย์

แดนตอขยถิ่นไพร ไม่พลุกพล่านด้วยผู้คน มีแต่หมู่เนื้อเสพอาศัย
ตื่นตาไปด้วยหมุ่นกนนานาหลากหลาย ถิ่นขุนเขาทำใจเราให้รื่นรมย์...

ข้างใน จิตใจแจ่มใส ไม่มีเรื่องราวค้างคา ขุ่นข้องเป็นฝุ่นควันของความคิดมาปิดกัน ข้างนอก พื้นดินฟ้าก็สะอาดสดใส ไม่มีฝุ่นควันพิษของความจริงที่ผิดทางมาแปดเปื้อน เป็นที่รื่นรมย์ธรรมชาติภายในที่ประสานสอดคล้องถึงกันดีกับธรรมชาติภายนอกทั่วทั้งหมัดนี้ เป็นความสุขง่ายๆ ที่ทุกคนควรมีเป็นพื้นฐานของชีวิต

สภาพพื้นดิน น้ำ อากาศ สิ่งแวดล้อมที่สะอาดรื่นเย็นพอดีเกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจนี้ เป็น “สบาย” หนึ่ง ในสบายทั้ง ๗ ที่ท่านย่ากันมาให้จัดให้หาอันควรต้องมี ในการที่จะอยู่อาศัยเพื่อทำกิจของพระ เช่นจะเจริญสมาธิ ถึงชาวบ้านจะอยู่ทำมาหากิน ก็ไม่ควรละเว้น

จะสร้างความเจริญก้าวหน้า จะพัฒนาบ้านเมืองอะไร ก็ทำกันไป แต่ไม่ควรลืมว่า ต้องมาช่วยเสริมช่วยหนุนให้คนอยู่กันดี มีสบายทั้ง ๗ นี้ ตั้งแต่ อุตสบาย ที่ว่าไปเมื่อกี้

(เรียกตามคำบาลีเดิมว่า “อุตุสัปปายะ”, อีก ๖ สบาย/สภาพเอื้อเกื้อกูล คือ สบายที่อยู่, สบายแหล่งอาหารหรือที่จับจ่ายสิ่งบริโภคอุปโภค, สบายการสื่อสารบอกเล่าข้อมูลที่เป็นสาระ, สบายคนใกล้ไกลมีแต่กัลยาณชน, สบายอาหาร, สบายอิริยาบถ)

การพัฒนาที่ทำให้อุตุเสียหายไม่สบาย ถือกันว่าเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน แต่ถ้าไม่สามารถพัฒนาให้มีสบายทั้ง ๗ ก็จะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนไปไม่ได้

หันกลับมาดูหลักกันอีกหน่อย “ฉันทะ” เป็นตัวเริ่มต้นการทำงานของจิตใจที่ดี คนเรานี้มีลมหายใจเป็นชีวิต ดังที่เรียกกันว่าลมปราณ ทีนี้ แค่อหายใจเป็น คือรู้จักหายใจให้ดี ก็จะได้ทั้งสุขภาพกาย และใจก็มีความสุข เรียกว่าเป็นการปฏิบัติธรรม

รู้แบบนี้แล้ว ก็มีฉันทะในการที่จะหายใจ พอตั้งใจหายใจดีด้วยฉันทะ ก็เกิดมีปราโมทย์ ที่เป็นตัวต้นทางที่ตั้งต้นของความสุข^๑ นี้แหละ คนที่รู้เข้าใจหลักนี้ แค่ออยู่กับลมหายใจก็มีความสุข ไม่ต้องพูดถึงว่า ถ้าทำได้ดี เข้าทาง ก็จะก้าวต่อๆ ไป ถึงได้สมาธิ เป็นต้น

คนที่มีจิตใจพัฒนาดีแล้ว พบเห็นเจออะเจอะธรรมชาติที่งามสะอาดสมบูรณ์ดี เช่นเห็นต้นไม้มีใบสดเขียวขจี พร้อมดอกผล มีลำต้นงามแข็งแรง ก็เกิดฉันทะ พอใจชื่นชมรื่นรมย์ยินดี มีปราโมทย์

^๑ ฉันทะ เสน ตโต สุขุมตฺรํ ทิฆิ อุตฺตาสปฺตฺสาลํ อทฺธานสงฺขาเต อุตฺตสโตปิ ปฺตฺสสโตปิ ปามุชฺฐํ ฅฺปปฺชชติ. ฐ.ปฎิ.๓๑/๓๙๐/๒๖๕ (เมื่อหายใจเข้าหายใจออกยาวละเอียดกว่านั้นโดยมีฉันทะในเวลาที้นับยาว ปราโมทย์ ก็เกิดขึ้นแก่เธอผู้หายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง)

เมื่อเห็นต้นไม้ที่งามสมบูรณ์เป็นปกติดีอยู่ คนที่มีฉันทะก็
อยากก็ปรารถนาให้ต้นไม้ที่งามสมบูรณ์ดียืนนานต่อไป (ความ
ปรารถนาอย่างนี้ ถ้ามีต่อคน เรียกว่า เมตตา) ตอนนี้อยู่ในฐานะ มี
โอกาส เขาก็จะดูแลบำรุงรักษาให้ต้นไม้ที่งามดีอยู่เรื่อยไป

แต่ถ้าเห็นต้นไม้ที่เหี่ยวแห้งทรุดโทรมลงไป เขาก็อยากแก้ไข
ช่วยทำให้ต้นไม้ที่ฟื้นตัวงามสมบูรณ์ขึ้นมาใหม่ (ฉันทะอย่างนี้ ถ้า
มีต่อคน เรียกว่า กรุณา) ตอนนี้อยู่มีโอกาส เขาก็จะมารดน้ำ ตัดแต่ง
พรวนดิน ใส่ปุ๋ย เป็นต้น แล้วแต่จะแก้ไขอย่างไรให้ต้นไม้ดีขึ้นมาได้

ที่นี้ ถ้าเห็นต้นไม้ที่ฟื้นตัวกลับงามดีขึ้นมา เขาก็พลอยดีใจ
ไปกับต้นไม้ที่ฟื้น (ฉันทะอย่างนี้ ถ้ามีต่อคน เรียกว่า มุทิตา) แล้วก็บำรุง
ต้นไม้ที่ฟื้นเป็นการใหญ่ ให้มันงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

ต่อมา โดยไม่อาจคาดหมาย วันหนึ่ง ต้นไม้ที่นั้นถูกฟ้าผ่าย่ำ
ต้นตาย เขามองดูแล้ว ก็รู้เข้าใจเหตุผลและความจริง แล้วก็มิได้
สงบเป็นกลาง วางใจยอมรับตามความเป็นจริงนั้น (ฉันทะอย่างนี้
ถ้ามีต่อคน เรียกว่า อุเบกขา) แล้วเขาก็จัดการกับต้นไม้ที่นั้นให้
เรียบร้อย ไม่ให้เป็นของที่เสียหายแก่พื้นที่นั้นต่อไป

ธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อม ที่งามสะอาดสมบูรณ์ดีอย่าง
ต้นไม้ที่แข็งแรงสดเขียวขจีนั้น เรียกว่าเป็นรมณีย์ แปลกันว่า
รื่นรมย์ พุดสั้นๆ ว่า รมย์ (บาลี: รมม)

พระอรหันต์ และท่านที่มีปัญญา มีจิตใจประณีต จะมองเห็น
คุณค่าความดีงามความสำคัญของสภาพรมณีย์ ว่าเป็นสภาพที่
เกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจและความดำรงอยู่ดำเนินไปและเจริญงอกงาม
ของมนุษย์และสังคมของเขา ตั้งแต่การอยู่ดีกินดีของชาวบ้าน และ
การศึกษาเล่าเรียนเป็นต้นไป

รับปีใหม่ จะให้สุขสันต์ตลอดปี ต้องพร้อมใจสมานฉันท์ ทำถิ่นทำบ้านให้ร่มฉิย์

คนไทยชาวพุทธทั่วๆ ไป จำกันได้ว่าพระพุทธรเจ้าตรัสรู้ที่ต้นมหาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม แต่ถ้าถามว่าทำไมจึงเสด็จไปประทับอยู่และตรัสรู้ที่นั่น คงมีน้อยคนตอบได้ จึงต้องเล่าทบทวนความจำกันให้แม่นและแน่นสักหน่อย

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะโพธิสัตว์เสด็จออกบรพชาแล้ว ได้เสด็จไปทรงศึกษาทดลองปฏิบัติในสำนักอาจารย์ใหญ่สำคัญๆ สมัยนั้น จนจบความรู้ของอาจารย์แล้ว ทรงทราบว่ามิใช่ทางให้ถึงจุดหมาย จึงเสด็จไปทรงค้นคว้าทดลองตามแนวทางของพระองค์เอง

ครั้งนั้น พระองค์เสด็จไปหาสถานที่ถิ่นเหมาะ ทรงจาริกไปในนครรัฐ จนมาถึงถิ่นที่เรียกว่าอุรุเวลาเสนานิคม ณ ที่นั้น ทรงพบถิ่นที่เหมาะสม ดังที่ตรัสในวาระนั้นว่า

“รมณียะ วต ภูมิภาโค”

พื้นถิ่นนี้ เป็นที่รมณียะหนอ มีไพร่สนทน์ร่มรื่น นำขึ้นบาน
ทั้งมีแม่น้ำไหลผ่าน น้ำใสเย็นชื่นใจ ชายฝั่งทำน้ำก็ราบเรียบ
ทั้งโคจรคามก็มีอยู่โดยรอบ เป็นสถานที่เหมาะจริงหนอที่จะ
บำเพ็ญเพียร สำหรับกุลบุตรผู้ต้องการทำความเพียร

ที่อุรุเวลา ณ ถิ่นรมณียะนี้ เจ้าชายสิทธัตถะโพธิสัตว์ได้ประทับบำเพ็ญเพียรทดลองค้นคว้าปฏิบัติอยู่นาน ๖ ปี ในที่สุด ก็ได้ตรัสรู้ที่ต้นมหาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา จึงถือว่า ถิ่นรมณียะ ที่อุรุเวลา ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา นี้ เป็นที่ตั้งต้นของพระพุทธศาสนา

เรื่องราวในพุทธประวัติตอนนี้ ต้องเล่าให้ได้ยินกันบ่อยๆ ให้จำกันได้แม่นยำว่า “ถิ่นรมณีย์ เป็นที่ตั้งต้นของพระพุทธศาสนา” และก็ต้องจำคำตรัสครั้งนั้นไว้ด้วย ที่ว่า “รมณียะ วต ภูมิภาโค” ถิ่นนี้เป็นที่รมณีย์หนอ

พระพุทธเจ้า ก่อนจะตรัสรู้ ทรงแสวงหาถิ่นรมณีย์เป็นสถานที่เหมาะที่จะทรงบำเพ็ญเพียร แสดงว่าในการศึกษาค้นคว้า ปฏิบัติธรรม พึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องให้ได้ถิ่นสถานที่เป็นรมณีย์

หลักข้อนี้ ชาวพุทธได้ถือเป็นคนตีสืบกันมาตั้งแต่พุทธกาลทีเดียวว่า ถิ่นที่จะเป็นวัด ต้องสร้างต้องจัดให้รมณีย์ แต่แล้วผ่านกาลยาวนาน กลายเป็นว่าได้ถือปฏิบัติกันมาแบบเคยชิน แล้วโดยไม่รู้ตัว ก็เลื่อนรางจางไปจากสำนึกจนแทบจะหายไป จึงควรต้องยกขึ้นมาย้ำเตือนกันให้มันให้แน่น

ไม่เฉพาะวัดเท่านั้น คติการทำถิ่นให้รมณีย์นี้ พุทธิกชนชาวบ้านก็ต้องถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องจัดทำดูแลรักษาถิ่นที่อยู่อาศัยให้รมณีย์ มีเรื่องราวเล่าไว้ในคัมภีร์เป็นตำนานสำคัญ ที่ท่านสอนให้ถือเป็นแบบอย่างในการทำบุญขั้นพื้นฐาน ที่จะทำให้ชุมชนชาวหมู่บ้านอยู่กันดีมีความสุข และในเมืองไทย พระสงฆ์ก็นำมาเทศน์สอนชาวบ้านสืบกันมา เพิ่งจะเลื่อนรางจางหายไปเมื่อคอนศตวรรษมานี้เอง

เรื่องที่ว่านั้น มาในตำนานพระอินทร์ มักพ่วงมากับการเทศน์เรื่องวัตรบท ๗ ของพระอินทร์ เป็นเรื่องของกลุ่มหนุ่มดาวดึงส์ ซึ่งมีน้ำใจสมานฉันท์พากันบำเพ็ญประโยชน์ ทำหมู่บ้านถิ่นที่อยู่อาศัยให้อุดมสมบูรณ์ ทั้งธรรมชาติงดงามรื่นรมย์และถิ่นคนก็สะอาดเรียบร้อยสะอาดปลอดภัย เรียกว่าเป็นรมณีย์ ที่น่าชื่นชมภูมิใจของชุมชนคนในถิ่น เป็นการทำบุญพื้นฐานที่เป็นการทำให้คนมีความสุข

เรื่องพระอินทร์ และเรื่องกลุ่มหนุ่มดาวดึงส์มีขมมาณพเป็นหัวหน้า ที่ทำบุญด้วยการทำถินให้รมณีนั่น คนไทยเคยรู้จักดีและมีความสำคัญในวัฒนธรรมไทย พอจะเห็นได้จากพระราชปุจฉาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ที่ตรัสถามพระสงฆ์ มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน ซึ่งมีเรื่องพระอินทร์ และเรื่องขมมาณพ ในพระราชปุจฉาครั้งต่างๆ แทบทุกครั้ง (พระราชปุจฉาที่ ๒, ๓, ๕ และ ๖)

คนไทยภูมิใจกันมาว่าบ้านเมืองนี้มีแผ่นดินมีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ดั่งที่มักอ้างคำเก่าเล่ากันมาว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” ที่จริง “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” อันนั้นเป็นของที่ธรรมชาติมิได้ให้ เราไม่ต้องทำอะไรมาก ได้แต่เก็บผลเอาประโยชน์

คนไทยควรจะภูมิใจได้แท้จริง ต่อเมื่อตัวเองได้เป็นผู้ทำเป็นผู้สร้างสรรค์ด้วย นั่นคือ “ทำถินไทยให้รมณีย์”

คำว่า ถินรมณีนั่น มีความหมายรวมทั้งธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และที่คนอยู่อาศัยก็เรียบริ่ย่อยนั้นเลย จึงจะสมที่จะเป็นความภูมิใจของคนไทยว่า เราได้ช่วยดูแลรักษาส่งเสริมธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์ พร้อมกับทำที่กินที่อยู่ที่สังสรรค์ของคนให้เรียบริ่ยอดงามไปด้วยพร้อมกัน

เวลานี้ คำอ้างที่เคยภูมิใจกันมาว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” นั้น คนไทยทำท่าจะพูดไม่เต็มปาก เพราะชักจะไม่ค่อยสมจริง จึงถึงเวลาที่จำเป็นการทำบุญด้วยการทำถินทำชุมชนให้รมณีย์ แล้วคนก็จะได้เกื้อหนุนธรรมชาติให้ “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” ยิ่งยืนต่อไป

เมื่อก็ได้พูดถึงบางคนบางบ้าน มีฉันทะที่จะซ่อมแซมจัดแต่งบ้านให้มั่นคงแข็งแรงให้สดใสดูใหม่่งดงาม รับการขึ้นปีใหม่นั้นก็เข้าทางของการทำถินให้รมณีย์ แต่ยังคงแคบได้แค่เป็นหน่วยย่อยๆ

คราวนี้ถึงเวลาที่ควรจะขยายออกไป ให้ได้ชั้นที่ที่เป็น
สมานฉันท์ เป็นการร่วมมือพร้อมใจกันของคนในหมู่บ้าน หรือทั้ง
ชุมชน มาทำบุญรับปีใหม่ร่วมกัน ด้วยการทำถิ่นไทยให้รมณีย์

ในประเพณีของพระพุทธศาสนา ถิ่นการมีถิ่นรมณีย์เป็นเรื่อง
สำคัญ มีหลักบอกไว้ในคัมภีร์ให้รู้จักองค์ประกอบ เรียกว่า สมบัติ
๔ ของถิ่นรมณีย์ คือ

๑. มีน้ำอุดม พร้อมร่มพุกษา (ชาอุทกสมบัติ)
๒. งามตาน่าเดิน ดูทัศนีย์ (ภูมิภาคสมบัติ)
๓. ไม่มีคนร้าย ได้เสวนาคนดี (บุคคลสมบัติ)
๔. มีทางไปไม่ลำบาก ให้ถึงโดยสวัสดิ์ (คมนาคนสมบัติ)

โดยเฉพาะที่สำคัญเป็นแกนขาดไม่ได้ คือ ข้อ ๑ ที่ว่าพร้อม
ด้วยร่มไม้ และสายน้ำ คืออุดมด้วยพืชพันธุ์ต้นไม้ใหญ่น้อย มี
แหล่งน้ำ บึง บ่อ สระ นที พร้อมบริบูรณ์

ปีหนึ่งๆ เมื่อใกล้จะถึงปีใหม่ ก็คือเป็นสัญญาณบอกคนใน
หมู่บ้าน ในชุมชน ให้สามัคคีกัน รวมกันเป็นสมานฉันท์ ร่วมแรง
ร่วมใจ ทำถิ่นที่อาศัยให้ความเป็นรมณีย์ที่งามสะอาดรื่นรมย์สดใส
ฟื้นขึ้นมาด้วยกันกับปีใหม่ ให้ทุกคนมีความสุขสมานขึ้นมาเป็นฐาน
แล้วจะสนุกสนานบันเทิงอะไรแถม ก็ว่ากันไปตามที่เหมาะสมควร

รับปีใหม่อย่างที่ว่ามานี้ เป็นทั้งทำบุญ ได้ปฏิบัติธรรม เป็น
มงคลแท้จริง และเป็นความสุขที่มั่นคงยั่งยืน สุขวันขึ้นปีใหม่แล้ว
จะสุขตลอดปี ก็มั่นใจ จะสุขตลอดไป ก็สมจริง

ตั้งเป็นหลักไว้เลยว่า: รักษาถิ่นให้รมณีย์ มีใจปราโมทย์
สดชื่นแจ่มใส และให้ฉันท์ที่มานำที่จะทำทุกอย่างให้งามให้ดี

แล้วก็จะใหม่ตลอดปี มีความสุขตลอดไป